

66/4 BAK

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ
Katedra politologie
Obor politologie

POKUSY O ZÁKAZ KSČ (KSČM) A ZÁKAZ
PROPAGACE KOMUNISMU PO ROCE 1989

Bakalářská práce
Vedoucí: doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, PhD.

Eva Knebllová (UČO 76180)
Politologie-Sociologie
Imatrikulační ročník 2002

V Brně 27.12.2005

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci psala sama, a to s použitím pouze uvedených zdrojů.

Lenka Křiváková

Chtěla bych poděkovat doc. JUDr. PhDr. Miroslavu Marešovi, PhD., za vedení mé práce a cenné rady, které mi při jejím psaní poskytoval.

OBSAH BAKALÁŘSKÉ PRÁCE:

1. ÚVOD.....	6
2. TEORIE POLITICKÝCH SÍTÍ A ZPROSTŘEDKOVÁNÍ ZÁJMŮ JAKO MOŽNÝ PŘÍSTUP KE ZKOUMÁNÍ POKUSŮ O ZÁKAZ KSČ (KSČM) A ZÁKAZ PROPAGACE KOMUNISMU.....	7
3. INTERMEDIÁŘÍ SYSTÉM.....	9
3.1 Vývoj snah o zákaz KSČ (KSČM) a zákaz propagace komunismu.....	9
<u>3.1.1 OBDOBÍ DO PRVNÍCH SVOBODNÝCH VOLEB V ČERVNU 1990.....</u>	<u>9</u>
<u>3.1.2 OBDOBÍ PO PRVNÍCH SVOBODNÝCH VOLBÁCH DO ROKU 1993.....</u>	<u>15</u>
<u>3.1.3 OBDOBÍ 1994-2004</u>	<u>22</u>
<u>3.1.4 SOUČASNOST.....</u>	<u>25</u>
3.2 Veřejné mínění k otázce zákazu komunistické strany.....	29
4. ANTIKOMUNISMUS V POLISTOPADOVÉ POLITICE.....	32
4.1 Typologie antikomunistických aktérů v otázce zákazu KSČ (KSČM) a propagace komunismu.....	32

5. ROZHODOVACÍ SUBSYSTÉM.....	34
5.1 Shrnutí postoje politické reprezentace k otázce zákazu KSČ a zákazu propagace komunismu.....	34
5.2 Legislativa, která by mohla zamezit propagaci komunismu, případně i existenci KSČ (KSČM).....	37
<u>5.2.1 LEGISLATIVA, KTERÁ BY MOHLA ZABRÁNIT EXISTENCI DNEŠNÍ KSČM Z ÚSTAVNĚ-PRÁVNÍHO HLEDISKA.....</u>	<u>37</u>
<u>5.2.2 LEGISLATIVA ZAKAZUJÍCÍ PROPAGACI KOMUNISMU...38</u>	
6. EFEKTIVITA PROSAZENÝCH OPATŘENÍ	40
7. ZÁVĚR.....	42
8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	43
9. PŘÍLOHY.....	48

Bakalářská práce je v napsána v rozsahu 80.968 znaků včetně mezer.

1. ÚVOD

Otázka zákazu komunistické strany nebo propagace komunismu je předmětem úvah i aktivit již více než 16 let. Objevila se tedy hned po sametové revoluci, v souvislosti s projednáváním zákona o protiprávnosti komunistického režimu nebo působením představitelů tehdejší KSČ v nynějším politickém systému, po zatím nepříliš úspěšných snahách KSČ (KSČM) reformovat i v souvislosti s jejími stále dost vysokými preferencemi i možnými úvahami o- ať už tiché nebo otevřené- podpoře komunistů vládě sociální demokracie. Přestože Česká republika došla k vyrovnání se s komunistickou minulostí mnohem dále než většina ostatních států střední a východní Evropy, je samotná KSČM kritizována za to, že se nedistancuje od působení KSČ před rokem 1989, co více, žže se i nyní prostřednictvím svých představitelů označuje za její nástupnickou organizaci. Snaha o zákaz KSČ, případně její propagaci je však pouze jedním z mnoha problémů, které se v souvislosti s komunistickou stranou objevují. Tato otázka spadá do širšího pojetí antikomunismu, ke kterému musely v určitých obdobích zaujmout stanovisko snad všechny relevantní politické strany, ale byla iniciována i mimo parlamentní kruhy. Antikomunismus je pak jednou z koncepcí ochrany demokracie, jejímž cílem je nepřiznávat žádnou svobodu levicovým extrémistům¹. A. Klump v rámci ochrany demokracie rozlišuje tyto nástroje:

1. Ústavně-právní ochranu demokracie (zákazy stran, sdružení, shromáždění apod.)
2. Správně (-administrativně) právní ochranu demokracie (zřizování anebo pověřování institucí ke sledování a potlačování extremismu)
3. Trestněprávní ochranu demokracie (normy sloužící k potlačování extremismu)
4. Diskurzivní ochranu demokracie (ideově-politické vypořádání se s politickým extremismem)²

Tato práce se bude zabývat vývojem vznášení požadavků na přijetí opatření vedoucích jak k ústavně-právní, tak trestněprávní ochraně demokracie, jejich zpracováním na rozhodovací úrovni i jejich praktickou aplikací. Má za cíl ukázat, jak je otázka ochrany demokracie jednotlivými aktéry reflektována i proč k některým krokům s ní spojených doposud nedošlo a objevují se tedy znovu ve formě vstupů do politického systému. Metodologickým nástrojem pak bude zejména obsahová analýza rozhovorů se

¹ Mareš, M. (2001): s. 321

² Tamtéž: s. 324

zainteresovanými aktéry, prohlášení, peticí i jednotlivých právních úprav. Teoreticky bude vycházet jednak z teorie sítí (policy networks), opírat se bude také o teorii zprostředkování zájmů, zejména z jejího rozdělení na intermediární, politický rozhodovací a administrativní systém.

2. TEORIE POLITICKÝCH SÍTÍ A ZPROSTŘEDKOVÁNÍ ZÁJMŮ JAKO MOŽNÝ PŘÍSTUP KE ZKOUMÁNÍ POKUSŮ O ZÁKAZ KSČ (KSČM) A ZÁKAZ PROPAGACE KOMUNISMU

Teoretický rámec této práce vychází z teorie politických sítí (policy networks) a z teorie zprostředkování zájmů ve společnosti. Přístup chápající politiku jako síť se objevil v politologické literatuře v 50. letech ve Spojených státech amerických, nicméně jeho tradice je ještě starší. Lze jej použít k zodpovězení otázek, kdo se politických procesů účastní a kde dochází k politickým rozhodnutím. Podle druhu a rozsahu aktérů zúčastněných na politice se liší i z nich vznikající politické sítě produkující různá politická rozhodnutí (outputs). Politické sítě jsou tedy přiblížením reality politických rozhodovacích a implementačních procesů v současných demokratických systémech.

Politické sítě se mohou vztahovat jednak k určitým politickým problémům nebo situacím, ale také k určitým politickým oblastem. Odlišná je také možná délka jejich trvání. Výsledkem zavedení policy network je tedy jakási mapa zúčastněných aktérů a jejich interakcí ve vztahu k jednotlivým oblastem³. Původní myšlenky i fungování politických sítí ve Spojených státech však musely být upraveny reálným podmínkám kontinentální Evropy a jsou zde tedy chápány „spíše jako vývoj vedoucí k etablování více nebo méně formalizované zprostředkující struktury, která je orientována na praktické úkoly a jež tvoří most mezi politickým (rozhodovacím) prostorem v užším smyslu a společenskou rovinou v širším smyslu.“⁴

Z hlediska teorie zprostředkování zájmů lze tyto dva systémy připodobnit systémům intermediárnímu a rozhodovacímu. Intermediární prostor je systémem, ve kterém dochází

³ Fiala, P., Schubert, K. (2000): s. 87- 89

⁴ Tamtéž: s. 96

k artikulaci, manifestaci a agregaci zájmů. Artikulace vyjadřuje v podstatě proces vyjádření určitého zájmu, manifestace pak znamená vyhlášení těchto požadavků ve formě prohlášení, demonstrací a podobně. Třetí etapa intermediárního procesu je agregace zájmů, která probíhá prostřednictvím politických stran a selektuje se zejména volbami⁵. Samotná politická rozhodování jsou pak realizována vládou a parlamentem, tedy rozhodovacím subsystémem. Kromě něj a subsystému intermediárního se rozlišuje také administrativní subsystém, který daná rozhodnutí implementuje⁶.

Celý proces je tedy chápán jako systém, na jehož jedné straně jsou vstupy (politické požadavky), na druhé určité výstupy (opatření, rozhodnutí). I neřešení požadavku je tedy výstupem a má za následek opakování celého procesu⁷. Zákaz komunistické strany nebo propagace komunismu je stále se opakujícím požadavkem, který utváří určitou síť aktérů, kteří mají na jeho prosazení zájem. Jedná se o proces dlouhodobý, z hlediska teorie zprostředkování zájmů lze tedy říci, že výstupy těchto snah nejsou dostačující pro jeho aktéry. Abychom mohli lépe tuto skutečnost zhodnotit a vytvořit také určitou typologii těchto aktérů, je zapotřebí popsat vývoj těchto snah. Vzhledem k tomu, že z hlediska politického procesu je důležité sledování okolností, které k dalšímu opakování intermediárního procesu vedly⁸, nebude tato práce pouze popisem určitých časových bodů, nicméně její náplní bude také zmínění faktorů, které k dalším procesům vedly.

⁵ Brokl, L. (1997): s. 21-23

⁶ Tamtéž: s.22

⁷ Tamtéž: s.19

⁸ Fiala,P., Schubert, K. (2000): s.142

3. INTERMEDIÁŘÍ SYSTÉM

3.1 Vývoj snah o zákaz KSČ (KSČM) a zákaz propagace komunismu

3.1.1 OBDOBÍ DO PRVNÍCH SVOBODNÝCH VOLEB V ČERVNU 1990

Častá argumentace dnešních politických představitelů vzhledem k požadavkům na zrušení KSČ je spojená s poukazováním na značný časový odstup od přechodu k demokracii. Od počátku sametové revoluce se však nevyskytoval oficiální požadavek na zrušení KSČ. Hlavním požadavkem Občanského fóra (dále jen OF) i ostatních angažovaných skupin byl v té době ve vztahu ke KSČ pouze požadavek na zrušení vedoucí úlohy KSČ⁹, ke kterému došlo přijetím ústavního zákona č. 138/1989 Sb. ze dne 29. 11. 1989. „Vládlo přesvědčení, že komunisté nemohou přežít vlastní smrt.“¹⁰

I proto v rámci jednání u kulatého stolu k formulování požadavku na zákaz KSČ nedošlo¹¹. Tehdejší představitelé opozice chtěli změny vyřešit dialogem a spoluprací s KSČ, což je vidět i na snaze zapojit „reformní“ komunisty do celého dění. Již 10. prosince při příležitosti Dne lidských práv a jmenování „vlády národního porozumění“ Václav Havel prohlásil: „KSČ nese odpovědnost za všeobecný duchovní, mravní, politický i hospodářský úpadek naší země. Vyzýváme ji proto, aby své nejlepší lidi postavila do svého čela a pomohla nám všem převést tuto zemi od totality k demokracii.“¹² Vzorem pro tento postup byla cesta, kterou zvolilo Polsko. Ředitel Ústavu pro soudobé dějiny se vyjádřil, že tuto cestu bylo nutné zvolit, aby tehdy stále ještě vládoucí strana vůbec s opozicí jednala¹³. Přesto se historik Josef Suk domnívá, že došlo pravděpodobně k uzavření určité formy domluvy mezi OF a KSČ, která měla na jednu stranu umožnit dohodu na společném prezidentském kandidátovi, na straně druhé zbavit čelní představitele KSČ obav o samotnou existenci strany, případně o další osud jejích členů. Cituje přitom vyjádření Petra

⁹ Tento požadavek se objevil již na demonstracích krátce po 17. listopadu na transparentech, viz Otáhal, M.(2003): s.129

¹⁰ Suk, J. (2003a): on-line: www.usd.cas.cz-usdwin-sem_suk.htm

¹¹ Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšeja, P. (1999):s. 96

¹² Suk, J. (2003b):s. 381

¹³ Oldřich Tůma v Událostech, komentářích dne 17.11.2005

Pitharta z 22. 12. 1989, které směřovalo k představitelům OF a Veřejnosti proti násilíu, kteří se měli právě těchto dohod u kulatého stolu účastnit: „...Asi tak, že máme-li se dohodnout na společném kandidátovi, chceme od něj jisté záruky, které nebudou nikde zveřejněny, ale které se sepíší, zformulují a jaksi vzájemným podáním ruky nebo čím si stvrdíme, že tomu tak vskutku bude. (...)Rozhodli jsme se ale, že ten text si nepřipravíme předem. Budou-li ho chtít, zformulujeme ho na místě.“¹⁴ Sám Václav Havel k tomu dnes říká: "Komunistická strana všude v postkomunistických zemích dostala šanci se transformovat. Je pravda, že když té šance nevyužila, možná měl být vyvozen jakýsi důsledek. Ve společnosti ale nebyla vůle k takovému kroku."¹⁵ "

Dalším významným bodem v polistopadovém vývoji KSČ bylo předčasné svolání mimořádného sjezdu strany, který se konal ve dnech 20.-21. 12.1989. Od toho si reformní část komunistické strany slibovala rozhodné očistění strany od zkompromitovaných osob, vnitřní demokratizaci strany a v neposlední řadě požadovala i navrácení majetku KSČ lidem. Objevily se též úvahy o případné změně názvu strany. Některé místní organizace také navrhovaly vypracování prognózy vývoje politického systému s variantami postupu pro KSČ. Tento reformní proud dominoval zejména ve větších městech. Cílem měla být přeměna strany v moderní levicovou stranu schopnou soutěže ve svobodných volbách¹⁶. Výsledky tohoto sjezdu byla omluva společnosti za stav, do kterého ji strana přivedla, byly provedeny i personální změny v čele strany, nicméně narozdíl od jiných postkomunistických zemí nebyli delegáti sjezdu nakloněni myšlence změny názvu strany¹⁷. Tímto způsobem se rozešly s minulostí například východoněmecká Socialistická jednotná strana (doplnění názvu strany na Socialistická jednotná strana- Strana demokratického socialismu¹⁸), Bulharská komunistická strana se přejmenovala na Bulharskou socialistickou stranu¹⁹. Rozpuštěny byly Maďarská socialistická dělnická strana (delegáti sjezdu ovšem tentýž den založili Maďarskou socialistickou stranu) nebo také Polská sjednocená dělnická

¹⁴ Suk, J. (2003): s. 382- 383

¹⁵ Odpověď Václava Havla na otázky Jaký byl důvod, že jste v roce 1990 nepostavil KSČ mimo zákon? A nelitujete nyní, že se tak nestalo? Tyto otázky byly položeny v debatě s Václavem Havlem pořádané ku příležitosti 16. výročí sametové revoluce dne 15.11.2005 na Právnické fakultě UK. Zdroj: *Havel vysvětlil studentům, proč nezakázal komunisty*, dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/domaci.asp?r=domaci&c=A051114_205217_domaci_dp

¹⁶ *KSČ- noví lidé, nová strana?* Mladá fronta, 11. 12. 1989

¹⁷ Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšeja, P. (1999):s. 97

¹⁸ Tamtéž:s. 98

¹⁹ Chytilík, R. (2002):*Republika Bulharsko*: s. 82, In: Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M.

strana²⁰. Její rozpuštění však umožnilo vznik Sociální demokracie Polské republiky, která se od roku 1993 podílela na několika vládách²¹. Zakázána byla také Komunistická strana Rumunska, pokusy o její další obnovu byly v minulosti státem potírány²². Dalším důležitým bodem pro budoucí vývoj strany bylo zahájení procesu utváření územní organizace KSČ v českých zemích, Komunistická strana Slovenska již v té době existovala²³.

Leden 1990 představoval významný moment v pokusech o zákaz KSČ. 23. ledna byl totiž oběma sněmovnami Federálního shromáždění Československé socialistické republiky přijat zákon o politických stranách, později označovaný také jako tzv. "malý zákon o politických stranách"²⁴. Ten se stal součástí právního řádu jako zákon č. 15/1990 Sb. V jeho závěrečném ustanovení se uvádí: § 9: (1) Za politické strany již vzniklé se považují Československá strana lidová, Československá strana socialistická, Demokratická strana, Komunistická strana Československa a Strana svobody.²⁵ Na znění tohoto zákona bylo v budoucnosti mnohokrát poukazováno jako na uznání legálnosti KSČ, a tedy zdůrazněna neopodstatněnost formulace požadavků, které by vedly k jejímu zákazu.

Velkou debatu ohledně trestně-právní ochrany demokracie ve vztahu k působení členů KSČ rozpoutal tehdejší Městský prokurátor v Praze, později federální ministr vnitra, JUDr. Tomáš Sokol. Ten 17.4.1990 zaslal otevřený dopis ÚV KSČ. V něm stranu upozornil, že veškerá její činnost na území Prahy bude od 1. května 1990 posuzována z hlediska možného naplnění skutkové podstaty trestného činu podpory a propagace fašismu a podobných hnutí podle příslušných ustanovení trestního zákona²⁶. Nesouhlasí však s někdy dosud uplatňovanou prezentací jeho kroku jako pokus o zákaz KSČ. Jeho motivy popisuje následující pasáž: „Jako Městský prokurátor v Praze jsem dospěl k závěru, že KSČ má ve svých stanovách pasáže, které lze interpretovat jako záměr směřující k likvidaci demokracie, tedy šlo o jednání, označitelné za podporu a propagaci fašismu nebo

²⁰ Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšejka, P. (1999): 98

²¹ Dančák, B.: *Republika Polsko*: 291, In: Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M. (2002)

²² Raděj, T., Setnička, R.: *Rumunsko*: 318, In: Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M. (2002)

²³ Ustavující sjezd KSČM se pak konal 31. 3. 1990, k registraci strany Ministerstvem vnitra došlo 28. 11. 1990.

²⁴ V tomto zákoně například nebyla ještě upravena možnost pozastavení činnosti ani rozpuštění strany, právně upraven byl pouze zánik politické strany na základě jejího vlastního rozhodnutí.

²⁵ Sběrka zákonů Československé socialistické republiky, ročník 1990

²⁶ Suk, J. (2003 b):s. 389

podobného hnutí. Tedy trestný čin dle § 260 tr.zák. Problém byl toliko v tom, že k naplnění skutkové podstaty trestného činu je krom jiného nezbytná i určitá forma zavinění. Úmysl nebo nedbalost. V tomto případě šlo o úmyslný trestný čin. V takovém případě je vyžadováno, aby úmysl zahrnoval i vědomost o nedovolenosti jednání. To mohl být problém v případě komunistů, kteří, ať již s jakýmkoliv pohnutkami či interními úmysly, se navenek sdružovali po dlouhá desetiletí zcela legálně. Byl jsem rozhodnut dát v krajním případě pokyn k zahájení trestního stíhání a počítal jsem procesem, v němž by bylo věci soudu a možná i přizvaného znalce, vypořádat se s tím, zda KSČ v tehdejší podobě je "podobné hnutí". Abych se vyhnul tomu, že soud sice dospěje ke kladnému závěru, ovšem nepůjde vyvrátit obhajobu, že s ohledem na zmíněnou dlouholetou legalitu KSČ, včetně doby tzv. první republiky, nebude možné prokázat úmysl, zvolil jsem tento poněkud neobvyklý postup a sdělil potenciálním pachatelům, že to, co činí, je podle mého názoru protiprávní.²⁷

Argumenty tohoto téměř pětistránkového dokumentu JUDr. Sokol opřel o rozbor komunistické ideologie a praktické politiky uplatňované po druhé světové válce v zemích sovětského bloku. Doplnil je rovněž srovnáním KSČ a NSDAP, i obou sociálně-politických ideologií, které tyto strany představovaly. Podle něj jsou ztráty na životech působením režimů založených na obou ideologiích srovnatelné. Dále zmínil také pochybnosti o vnitřní reformě strany²⁸. Svůj dopis končí následovně: „Není důvod kohokoliv postihovat pro samotné členství v KSČ právě vzhledem k silné demagogické ideologii a z toho plynoucímu nedostatku subjektivní stránky trestného činu. K objasnění této pravé podstaty Vaší ideologie i vyřešení všech administrativních záležitostí souvisejících s likvidací Vaší pozitivity na území hl. m. Prahy byla stanovena lhůta do 30. 4. 1990 včetně.“²⁹

Iniciativa Tomáše Sokola měla následně další vývoj. Dokonce kvůli ní byl dne 18. 4. 1990 odložen začátek 27. společné schůze Sněmovny lidu i Sněmovny národů Federálního shromáždění³⁰ kvůli schůzce poslanců klubu KSČ s generálním prokurátorem ČSFR, Tomášem Böhmem přímo na parlamentní půdě. Po dvou hodinách jednání vystoupil

²⁷ Citace z e-mailové odpovědi JUDr. Tomáše Sokola na prosbu autorky bakalářské práce o vyjádření se k tehdejšímu událostem.

²⁸ Suk, J. (2003 b): 389-390

²⁹ *Vykliď KSČ do 30. dubna hlavní město Prahu? Přípis prokurátora Sokola.* Mladá Fronta, 18.4.1990

³⁰ Dále bude používána zkratka SL a SN FS.

se stanoviskem předseda KSČM, poslanec J. Machalík. Zdůraznil, že KSČ nebude bojkotovat schůzi sněmoven a vyjádřil spokojenost s tím, že se generální prokurátor neztotožňuje se stanoviskem JUDr. Sokola a že chápe, že KSČ toto stanovisko považuje za protiústavní a nezákonné. Nicméně ještě před příjezdem obou generálních prokurátorů (Československé federativní republiky i České republiky) zvažovali komunističtí poslanci opuštění jednání, což mohlo ohrozit schvalování zákona o změně názvu státu, který byl ten den na pořadu jednání³¹. Na začátku samotné schůze vystoupil Generální prokurátor České republiky, Pavel Rychetský. Ten oznámil, že Generální prokuratura ČR neměla o připravovaném kroku prokurátora Sokola žádné informace, i on sám se o dopise dozvěděl ze zpravodajství. Dále uvedl: „Zdůrazňuji, že uveřejněný dopis Dr. Sokola je jeho osobním soukromým názorem, nemá žádnou právní závaznost, takže není ani třeba přijímat žádné právní akty, kterými by byl rušen tento dopis.“ Dále se vyjádřil, že generální prokuratura nebude ustupovat politickým tlakům, ať už by přicházely odkudkoliv, a slíbil, že s městským prokurátorem bude zahájeno kárné řízení³².

Zajímavý byl postoj Koordinačního centra OF. Na schůzi 19. dubna jeho rada zvažovala tři varianty postoje k uvedenému dopisu: 1. odmítnout jej z politických důvodů, 2. nevímat si ho z důvodu jeho právní, tedy ne politické povahy, 3. podpořit prokurátora³³. Výsledkem těchto debat bylo následující prohlášení: „Rada KC OF vyjadřuje přesvědčení, že JUDr. Sokol pouze plnil svou povinnost, protože jako nezávislý státní orgán interpretoval platný zákon. Rada proto považuje za nepřípustné, aby byl za řádný výkon své funkce postihován v kárném řízení. Staví se za stanovisko městského prokurátora, které není výzvou k zákazu KSČ, ale varováním před možným naplněním skutkové podstaty trestného činu.“³⁴ Celá kauza kolem dopisu však byla významná již proto, že vyvolala velkou společenskou diskuzi i zaktivizovala společnost³⁵. Již v průběhu schůze FS byla skandována před jeho budovou hesla jako „Ať žije Sokol! Komunisti ven!“³⁶ K podpoře JUDr. Sokola byla dokonce 23. 4. 1990 svolána manifestace na Václavském náměstí. Tu zorganizovaly Hnutí za občanskou svobodu (dále jen HOS), Klub angažovaných nestraníků

³¹ Suk, J.(2003 b): s. 394- 395

³² *Prokurátor názor nezměnil*. Mladá Fronta, 19. 4. 1990

³³ Suk, J. (2003 b): s. 395

³⁴ *Prohlášení KC OF*. Lidové noviny 20. 4. 1990

³⁵ K následně prováděnému výzkumu, kde byl zjišťován také souhlas/ nesouhlas se zákazem KSČ viz kapitola Veřejné mínění a otázka případného zákazu KSČ (KSČM)

³⁶ *V parlamentu žádný med*. Mladá fronta, 19. 4. 1990

(KAN) a Konfederace politických vězňů a zúčastnilo se jí několik set lidí. Tím podpořili stanovisko k zastavení politické činnosti KSČ na území hlavního města Prahy³⁷.

Tyto události měly vliv také na větší radikalizaci požadavků OF pražského podniku ČKD. To vyzvalo 1. 3. 1990 KSČ, aby do konce měsíce odevzdala svůj majetek státu, vyzváno bylo rovněž FS, aby do 10. dubna schválilo pro tento krok zákonné opatření. K tomu nicméně nedošlo, a tak byla na podporu iniciativy předání majetku 11. 4. 1990 vyhlášena generální stávka, které se zúčastnilo okolo tisíce čtyř set podniků a organizací, čímž tento požadavek podpořily. Při této první stávce zaznívaly hlasy pro zákaz KSČ jen zřídka a byly často motivovány pouze obavami z konkurence KSČ v blížících se volbách „Všichni chtějí, aby komunistická strana odevzdala veškerý majetek, který jí nepatří, podle názoru pracujících by měla svou stranu zrušit a začít znovu, za stejných podmínek, jaké mají nově vznikající politické strany.“³⁸ Nicméně po události kolem dopisu JUDr. Sokola a také nesplnění požadavků došlo k větší radikalizaci, která se projevila jednak ve formě protestu, kterou se stala i hladovka, jednak i v častěji se objevujících požadavcích na zákaz KSČ. Ten byl již formulován jako požadavek stejné úrovně vedle požadavku na odevzdání majetku pro nadcházející demonstraci, která se měla konat 12. 5. 1990. Ty pořádaly vedle OF ČKD Polovodiče také HOS, KAN, Konfederace politických vězňů a další menší strany³⁹. Nicméně ani tato iniciativa nebyla efektivní, i samotná otázka majetku byla uzavřena až v roce 2000⁴⁰.

S dalším požadavkem vzhledem k činnosti KSČ přišly v té době Československá strana socialistická, Demokratická strana (před listopadem působila pod názvem Strana slovenskej obrody⁴¹) Československá strana lidová, a po listopadu znovu obnovená ČSSD. Svůj postoj vyjádřily v prohlášení tzv. historických demokratických politických stran, které bylo vydáno 16.5.1990 a adresováno předsednictvu FS, po kterém požadovaly, aby „urychleně vytvořilo potřebný právní prostor pro posouzení činnosti komunistické strany a možnost pozastavení činnosti této nedemokratické síly.“ Uvedly v něm také, že očekávaly, že si strana uvědomí, že pád každého totalitního režimu v historii vždy znamenal konec diktátora, a na základě těchto skutečností ukončí dobrovolně svou činnost, ale to se

³⁷ Podpora Dr. Sokola. Lidové noviny, 24.4.1990.

³⁸ Názory představitelů podniků viz KSČ musí vracet. Lidové noviny, 12. 4. 1990

³⁹ Jak odpoví KSČ? Mladá fronta, 12. 5. 1990

⁴⁰ Suk, J. (2003 b): s. 389

⁴¹ Suk, J. (2003 b):s. 386

nestalo⁴². Předsednictvo FS se však s poukazem na již zmíněný malý zákon o politických stranách rozhodlo z politických a ústavně- právních důvodů tento návrh neprojednat⁴³. Nicméně vzhledem k naplánování této akce- tedy měsíc před volbami- i vzhledem k tomu, že tři ze čtyř uvedených stran- Československá strana socialistická, Československá strana lidová a Demokratická strana- byly součástí Národní fronty, nabízí se otázka, do jaké míry se jednalo o předvolební tah zúčastněných stran s cílem zbavit se konkurence do těchto voleb, k čemuž je možné se přiklonit vzhledem ke zkoumání následného vývoje a (ne)účasti jmenovaných stran na dalších aktivitách směřujících k zániku strany.

3.1.2 OBDOBÍ PO PRVNÍCH SVOBODNÝCH VOLBÁCH DO ROKU 1993

První svobodné volby přinesly KSČ přes 13 % hlasů jak ve SL, tak ve SN FS. To podle tehdejšího předsedy KSČM Jiřího Machalíka bylo důkazem toho, že KSČ je reálnou politickou silou⁴⁴. O dalším vývoji KSČM bylo rozhodováno na jejím prvním sjezdu konaném ve dnech 13. – 14. 10. 1990 v Olomouci. Otázka případného dobrovolného rozpuštění strany a přechodu jejího členstva do jiných politických subjektů byla i jednou z možných (ačkoliv nepravděpodobných) alternativ. Dalšími variantami byly například možnost rozpadu strany na několik subjektů podle názorové příslušnosti, vytvoření strany na bázi jedné ideologie vyjadřující nesouhlas s listopadovými změnami, jinou prosazení radikálních změn, tedy vyhlášení sociálnědemokratického programu, rozejití se s myšlenkami komunismu nebo také změna názvu strany. Výsledkem tohoto sjezdu však žádná výrazná reforma nebyla, jediným významnějším krokem bylo zvolení do vedení strany Jiřího Svobody, tedy člověka nezkompromitovaného minulým režimem⁴⁵. Tento drobný pokus o získání lepší image strany však ostatním politickým subjektům ani veřejnosti nestačil a vedl k dalším pokusům o zánik buď přímo strany nebo alespoň propagaci ideologie stranou zastoupené.

⁴² Tamtéž: s.398

⁴³ *Nejsou mimo zákon*. Mladá Fronta 19.5.1990

⁴⁴ *Antikomunismus pro komunisty*. Lidové noviny, 18.6. 1990

⁴⁵ Srovnej: Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšeja, P. (1999): 107-111

Otázka případného zákazu KSČ byla pak znovu nastolena v roce 1991 po puči v Sovětském svazu, ke kterému došlo v noci z 18. na 19. srpna 1991, nicméně jak vyplývá z rozhovorů s představiteli v té době relevantních politických sil, žádná z nich se nestavěla k této věci kladně, tím méně aktivně. K otázce zákazu se však po této události postavily kladně například na Ukrajině (30.8.1991)⁴⁶, rozpuštění se nevyhnula rovněž komunistická strana v Lotyšsku⁴⁷ i na Litvě,⁴⁸. U nás se jednotlivé názory objevovaly spíše u konkrétních představitelů politické scény, nebyly však stanovisky politické reprezentace jako celku. Zaznívaly i názory, že k puči došlo v SSSR, tedy se nás již netýká a není tedy událostí, po které by měla být otázka zákazu nastolena⁴⁹. O otázce legitimacy strany však polemizoval například tehdejší poslanec FS Michael Kocáb v rozhovoru pro MF Dnes. Podle něj by bylo vhodné nastolit otázku legitimacy KSČ a jejího případného postavení mimo zákon k diskusi, nicméně on sám tento návrh prozatím neprosazoval. Strana podle něj však byla zdrojem nekonečných problémů⁵⁰. Demokratická levice KSČM⁵¹ však reakci Jiřího Svobody považovala za přímou podporu revolučního převratu a vyzvala ho i členy ÚV KSČM k odstoupení z čela strany. Navíc přišla s požadavkem na urychlené sjednání sjezdů obou územních organizací KSČ, jejichž cílem by měla být minimálně změna názvu a potvrzení nekomunistického charakteru strany⁵².

Doposud pravděpodobně nejbliže bylo k zákazu komunistické strany dne 4. 9. 1991, kdy byl v branném a bezpečnostním výboru Federálního shromáždění projednáván návrh zákona o době nesvobody. Během něj navrhl poslanec Jozef Klokner doplnit tento návrh o paragraf, který by zakázal současnou komunistickou stranu. "Nebylo to emocionální nebo populistické rozhodnutí. Po pokusu o puč v SSSR jsem ztratil důvěru v přeměnu komunistické strany, protože ta má v sobě zakořeněnou nenávist." Návrh tohoto zákona byl většinou přijat. Pro byli KDH, ODS a VPN, proti hlasovali poslanci za KSČM, SDL, ČSL a

⁴⁶ Kopeček, L.: *Ukrajina*. In: Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M. (2002): 421

⁴⁷ Švec, L.: *Lotyšsko*. In: Kubát, M.(ed., 2004): 211

⁴⁸ *Komunisté končí*. Lidové noviny, 24. 8. 1991

⁴⁹ *Zákaz nikdo nechce*. MF Dnes, 27. 8. 1991

⁵⁰ *Puč, který stmelí lid. Michael Kocáb: Co ukázala sovětská krize?* MF Dnes, 22. 8. 1991

⁵¹ Demokratická levice KSČM byla jednou z mnoha skupin utvořených v rámci KSČM na jaře 1991, jejími představiteli byli např. V. Mohorita, M. Kraus nebo L.Žák. Jejimi hlavními požadavky byla zásadnější reforma strany, zejména změna názvu. Po neúspěchu této snahy potvrzené vnitrostranickým referendem vystoupili členové Demokratické levice v KSČM ze strany a společně s dalšími malými levicovými stranami založili Demokratickou stranu práce. Srovnej: Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšeja, P. (1999): s.111-113

⁵² *Nechtějí svobodu*. MF Dnes 28. 8. 1991

OH. Za nekomunistické strany vyjádřil důvod k tomuto stanovisku poslanec Petr Uhl (OH): „V případě, že by parlament zákon schválil, Ústavní soud by takové rozhodnutí stejně musel zrušit. Není možné, aby většina parlamentu rozhodla o zákazu parlamentní strany a ještě k tomu pár měsíců před volbami. To by bylo v rozporu s elementárními zásadami parlamentní demokracie.“ Návrh byl však poté zamítnut poslanci Sněmovny lidu⁵³.

Šest dní po této události bylo zveřejněno prohlášení tzv. Antikomunistické aliance. Ta měla za cíl být volnou, otevřenou iniciativou nezávislou na jakékoliv politické straně. Sdružovala KAN, HOS, chartisty nebo také lidi z Konfederace politických vězňů. Za cíl si ve svém základním dokumentu dala zejména požadavek pozastavení činnosti KSČ a jejích následnických organizací do doby, než budou prošetřeny trestně-právní otázky s působením této strany spojené. Nicméně ani tato iniciativa se nesetkala s žádným ohlasem, a to ani na politické scéně, ani v médiích. Tam byla Antikomunistická aliance reflektována až jako vydavatel seznamů spolupracovníků StB⁵⁴.

Nedlouho po těchto aktivitách zasedl ÚV KSČM, který rozhodl o tom, že bude zorganizováno vnitrostranické referendum o změně názvu strany. V úvahu připadaly 2 varianty názvu- v jednom by dosavadní název zůstal, byl by pouze doplněn na KSČM-Strana demokratického socialismu, druhý návrh byl pouze Strana demokratického socialismu. Byla projednáván také nový program KSČM, který měl být průsečíkem křesťanského socialismu, sociální demokracie a tzv. novokomunismu⁵⁵.

Dalším počinem bylo projednávání novely trestního zákona z roku 1961. Tu přijalo 11. 12. 1991 FS. Hlavní protikomunistický paragraf (§ 260) zněl: Kdo podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod občanů nebo hlásá národnostní, rasovou, třídní nebo náboženskou zášť (jako například fašismus nebo komunismus), bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let⁵⁶. Reakce na něj však byly od samého počátku rozporuplné. Komunistický poslanec Svoboda na základě jeho přijetí zahájil přímo ve FS protestní hladovku a na sako si připjal Davidovu hvězdu s

⁵³ *Kloknerův dodatek*, Respekt, roč. II., č. 36, str. 4

⁵⁴ *Aliance znepokojených a seznamy*. Rozhovor s představitelem Antikomunistické aliance Martinem Holatou. MF Dnes, 30. 1. 1992

⁵⁵ *Hledají název*. MF Dnes, 30. 9. 1991

⁵⁶ Zákon 557/ 1991 Sb. Sbírká zákonů 1991

nápisem *Ich bin Kommunist*⁵⁷. Předmětem diskuzí se stalo také to, k čemu by tento zákon měl v praxi vést. Například tehdejší předseda Nejvyššího soudu, Otakar Motejl, se vyjádřil, že z něj rozhodně nelze vyvodit zákaz komunistické strany⁵⁸. Již dva měsíce po přijetí novely zákona však vystoupila skupina poslanců (ČSSD, MKDH, OH, ČSL, HZDS), která navrhovala opětovnou novelizaci, která se měla dotknout hned 3 aspektů tohoto zákona: Zaprvé měla vypustit třídní nenávisť, zadruhé měla být odstraněna závorka, ve které byly jako příklady těchto hnutí uvedeny právě komunismus a fašismus. Třetí požadavek se týkal následné sankce, odnětí svobody mělo být na 6 měsíců až 3 roky (původně 1 rok- 5 let)⁵⁹. O tom, že novelizace zákona bude v rozporu s Listinou základních práv a svobod, diskutovali poslanci FS již během jeho schvalování. Taktéž prezident republiky tehdy vyjádřil v rozhovoru pro MF Dnes problematičnost toho, že zde je použito slovo komunismus bez toho, aby byl jasně definován jeho obsah a nedošlo tedy k různým interpretacím tohoto zákona. „Po druhé světové válce bylo každému jasné, co je to fašismus. Toto ideologické slovo se ocitlo i v právním textu. Nyní k němu přibylo další ideologické slovo- komunismus. Ale je do té míry zamlženo, že si nejsem jist, zda patří do právního řádu. Nevím co je komunismus- ve škole jsem se například dozvěděl, že to jednou bude ráj na zemi.“⁶⁰ Stejný názor měli v době schvalování této novely také poslanci ČSSD, kteří označili slovo komunismus za vágní a zdůraznili odlišnost komunistických stran bývalého Sovětského svazu a těch, které působily nebo doposud působí v zemích západní Evropy⁶¹.

Celá záležitost týkající se změny novely tohoto zákona byla vyřešena až u Ústavního soudu. Ten rozhodoval o návrhu 83 poslanců FS o uvedení paragrafů 260 a 261 trestního zákona č. 557/1991 Sb. do souladu s Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami, jimiž byla ČSFR vázána. Ústavní soud ČSFR rozhodl v plénu následovně: Ustanovení § 260 odst. 1 trestního zákona je v souladu s ustanovením čl. 39 Listiny požadujícím, aby trestnost konání ustanovil zákon. I řadu jiných připomínek k tomuto zákonu označil Ústavní soud jako neodůvodněné. Nicméně došlo k odstranění závorky, která jasně specifikovala jako příklad tohoto propagovaného hnutí komunismus

⁵⁷ *Týden ve FS*, Respekt, roč. 2, č. 50, 1991, str. 3

⁵⁸ *Rozruch kolem komunismu*. Poslanec Svoboda zahájil hladovku. MF Dnes, 12. 12. 1991

⁵⁹ *Paragraf 260 bez závorky*. MF Dnes, 5. 9. 1992

⁶⁰ *Co je komunismus? Prezident k novele trestního zákona*. MF Dnes, 13. 12. 1991

⁶¹ *Vágní slovo „komunismus“*. MF Dnes 18. 12. 1991

nebo fašismus. Soud však ve svém důvodovém rozhodnutí nedal za pravdu navrhovateli (ten uváděl jako důvod žádosti o odstranění fakt, že uzákonění trestného činu bez uvedení jeho normativních znaků považuje za nepřipustné). Podle pléna byl do § 260 vložený v souladu s českým právním pořádkem s tím, že je trestněprávní reakcí na ustanovení zákona o době nesvobody, kde je v § 1 uvedeno, že „v letech 1948 až 1989 komunistický režim porušoval lidská práva i svoje vlastní zákony. Za těchto okolností je odůvodněné, pokud se trestněprávními prostředky zabraňuje podporovat anebo propagovat hnutí, které by práva a svobody občanů chtělo opět potlačit. Jádrem problematiky je tedy požadavek, aby trestní zákon postihoval podporu nebo propagaci komunistického hnutí jen tehdy, jestliže hnutí hlásá nebo je svým programem, uznáváním doktríny nebo konkrétními činy zaměřené na potlačení práv a svobod občanů anebo na projevy vystupňování nenávisti (zášti), popsané v posuzovaném ustanovení. Takovým zaměřením nebo projevem je zejména program, doktrína nebo snaha uchopit moc násilím, po jakémkoliv získání moci vyloučit svobodné volby, uznávání učení o diktatuře proletariátu (které se dosud namísto diktatury třídy vždy projevilo jako diktatura politické strany, přesněji vládnoucí špičky této strany), teorie nebo praxe vedoucí úlohy jedné politické strany atd. Není však důvod samotné učení o beztřídní společnosti, pokud by bylo doprovázené snahou dosáhnout uvedeného cíle demokratickou cestou a po jeho dosažení uchovat demokracii a politickou pluralitu, trestněprávně postihovat. Bránilo by tomu ustanovení čl. 17 Listiny a čl. 19 Paktu. Přitom není úlohou Ústavního soudu, aby zkoumal, zda takové cíle a takovým způsobem je vůbec možné dosáhnout, respektive, jestli by uvedené učení ještě bylo komunistické.⁶²

Všechny tyto antikomunistické aktivity byly doprovázeny snahou určitých skupin v rámci KSČM o její výraznější reformu. První z nich bylo vnitrostranické referendum o názvu strany, které se konalo ještě koncem roku 1991. Z okresními výbory uváděným počtem 354 545 členů KSČM se jej zúčastnilo 221 575, přičemž více než tři čtvrtiny z nich byly pro zachování stávajícího názvu (75, 94%). V důsledku toho vystoupili z KSČM členové Demokratické levice

⁶² Nález Ústavního soudu ČSFR č.5/92

v KSČM⁶³. I přesto však zůstali i nadále členové reformního směru součástí strany. Otázka případné změny názvu strany se v průběhu roku 1992 i 1993 stále znovu nastolovala. Například tehdejší místopředseda KSČM, Miroslav Grebeníček, se k ní vyjádřil, že „není tak důležitá jako její sebeidentifikace, schopnost spolupracovat s ostatními subjekty a vyjadřovat názory a potřeby neprivilegovaných vrstev⁶⁴.“ Také tiskový mluvčí ÚV KSČM Petr Vilhelm k otázce změny názvu strany v této době napsal: „Název naší strany neodvozujeme od podmínek III. Komunistické internacionály, ale od původního obsahu pojmu komuna. Chceme se proto jako levicová síla profilovat především na řešení společenských problémů. (...) Dnes tedy jde o to přejít k nové politické formaci s historicky novou emancipační strategií, protože klasický komunismus i klasický sociáldemokratismus jsou překonanými paradigmaty.⁶⁵“ Naopak předseda strany Jiří Svoboda považoval změnu názvu za důležitý předpoklad toho, aby se strana nedostala do hluboké izolace⁶⁶. Nicméně pokusy o její prosazení nejsou náplní této práce. Pro tu je podstatné pouze to, že jako jeden z možných kroků k rozejití se s vlastní minulostí nebyla realizována doposud.

Dalším účelovým krokem ve snaze o překonání minulosti strany byla předvolební koalice Levý blok v roce 1992, která měla poukázat na schopnost KSČM spolupracovat s nekomunistickými subjekty a přinesla v něm zapojeným stranám volební úspěch (2. místo za koalici ODS- KDS jak ve SL, tak i ve SN)⁶⁷. Stranu v této době provázely hlavně hluboké vnitrostranické spory, které byly zapříčiněny existencí 3 platforem. Představitelé každé z nich měli různé představy o budoucím směřování KSČM. Později se objevila také platforma Za socialismus, jejímž hlavním představitelem se stal také bývalý komunistický funkcionář M. Štěpán. Problematickou pro řadu členů se stala také osoba J. Svobody. Ti pak usilovali o svolání mimořádného sjezdu, na němž chtěli iniciovat odvolání nejen jeho, ale i ostatních členů ÚV z jejich funkcí⁶⁸. Ten však zůstal jejím předsedou až do III. Sjezdu KSČM konaného 26. 6. 1993 v Prostějově, kdy již nekandidoval a sjezd tak znamenal vítězství nekomunistického proudu představovaného dosavadním místopředsedou strany,

⁶³ Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšeja, P. (1999): s.113

⁶⁴ *Komunisté i po sjezdu zůstávají komunisty*. MF Dnes 14. 12. 1992

⁶⁵ *Proč KSČM nemění svůj název?* Naše pravda. Týdeník komunistů otevřený celé levici, 31. 1. 1991

⁶⁶ *Komunisté nenašli odvahu změnit název strany*. MF Dnes, 8. 3. 1993

⁶⁷ Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšeja, P. (1999): 116-119

⁶⁸ *Svoboda je v KSČM zřejmě nepohodlný*. MF Dnes, 22. 3. 1993

Mirolavem Grebeníčkem. Tento sjezd znamenal také vyloučení představitelů platformy Za socialismus J. Obziny a M. Štěpána ze strany (její mluvčí V. Papež zůstal členem strany) a zrušení platformy⁶⁹. Tento vývoj zakončený sjezdem předurčil následné směřování KSČM na mnoho let a znamenal v podstatě konec reformních snah. I přesto se nedá říct, že by nadále v rámci strany neexistovaly názorové proudy usilující o změny.

Další hlasy volající po zákazu KSČM se objevily během projednávání zákona o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu, který byl schválen dne 9. 7. 1993. První návrh přišel od poslanců SPR-RSČ, kteří prosazovali přijmout do zákona také ustanovení, podle kterého by všichni představitelé stran tehdejší Národní fronty- tedy nejenom KSČM jako nástupnické organizace KSČ, ale i lidovecké a socialistické strany- měli být zbaveni veškerých politických funkcí a zároveň všechny tyto strany měly být postaveny mimo zákon. Žádný z návrhů však nezaznamenal podporu jakéhokoliv dalšího politického subjektu⁷⁰. Větší pozornost však zaznamenala snaha KAN uzákonit zákaz KSČM jako nástupnické organizaci KSČ s odvoláním na znění tohoto zákona. Ani tento návrh však nezískal v Parlamentu kladnou odezvu, ačkoliv KAN předpokládal, že jej iniciuje KDS. „Přijetím zákona o protiprávnosti komunistického režimu není dána povinnost přijmout další zákon, jenž by zakazoval jakoukoliv stranu,“ shrnul názory politické reprezentace předseda ODA Jan Kalvoda⁷¹.

⁶⁹ *V levé části politického spektra vzniká nový subjekt. Konzervativci v KSČM porazili reformátory.* MF Dnes, 28. 6. 1993

⁷⁰ *Parlament postavil režim komunistů mimo zákon.* MF Dnes, 10. 7. 1993

⁷¹ *Koalice nechce zakázat KSČM.* MF Dnes, 24. 8. 1993

3.1.3 OBDOBÍ 1994-2004

V průběhu let 1994 a 1995 se objevily snahy několika měst zakázat na jejich území propagaci komunismu. První z nich bylo Vysoké nad Jizerou (Obecně závazná vyhláška č. 5/94 ze dne 25.7.1994). Vysoké nad Jizerou bylo přitom jediné z měst, které později podobné vyhlášky vydaly, které zakázalo pouze agitaci a propagaci KSČM a hnutí a stran projevujících sympatie ke komunismu. V případě porušení této vyhlášky pak měla hrozit pokuta do výše 5. 000 Kč⁷². 21. září pak následovalo Vysoké nad Jizerou město Pardubice, které již okruh zákazu rozšířilo na propagaci nacistickou, fašistickou a rasistickou⁷³. O čtyři dny později schválilo zákaz komunistické, nacistické a fašistické propagace také město Nové Paky. Návrh na vydání vyhlášky tohoto znění zde byl iniciován místní Konfederací politických vězňů⁷⁴. V listopadu 1994 přišlo s podobnou vyhláškou také město Jeseník⁷⁵. Poslední dvě vyhlášky s podobnou náplní byly přijaty na začátku roku 1995 městem Jičín⁷⁶ (24. 1. 1995) a také brněnským zastupitelstvem (14. 2. 1995)⁷⁷. V této vyhlášce však nebylo specifikováno, o která hnutí se konkrétně jedná, zákaz se měl týkat propagace stran a hnutí šířících národnostní, rasovou, náboženskou, politickou a třídní nenávisť. Právě konkretizování v podobě slova komunismus bylo důvodem jejího opětovného neschválení již v minulém volebním období⁷⁸. Všechny výše uvedené vyhlášky však Ústavní soud postupně v letech 1996-1999 na návrh skupiny poslanců zrušil s odůvodněním, že není v kompetenci obcí ve svých vyhláškách upravovat záležitosti týkající se trestního práva.

⁷² Nález Ústavního soudu č.120, 294/1996 Sb.

⁷³ Nález Ústavního soudu č.46, 202/1996 Sb.

⁷⁴ Nález Ústavního soudu č.20, 109/1996 Sb.

⁷⁵ Nález Ústavního soudu č.6, 28 /1999 Sb.

⁷⁶ Nález Ústavního soudu č.47, 19/1996 Sb.

⁷⁷ Nález Ústavního soudu č.34, 125/1996 Sb.

⁷⁸ *Zastupitelé Brna konečně přijali spornou vyhlášku.* MF Dnes, 15. 2. 1995

Další požadavek na zákaz KSČM se objevil v souvislosti s kosovskou krizí. Tehdejší předseda ODA, Daniel Kroupa, zvažoval, že ODA zahájí určité iniciativy směřující k tomuto kroku. Jeho zdůvodnění se opíralo o veřejné uznání režimu Slobodana Miloševića Komunistickou stranou, které považoval jako otevřenou deklaraci souhlasu s působením režimu porušujícího lidská práva⁷⁹. Nicméně k žádným následným iniciativám nedošlo. Přesto lze v dokumentech KSČM z této doby vyčíst, že se k možné transformaci staví spíše negativně, bere ji jako jakýsi vnější nátlak na stranu, kterému ona se snaží ubránit, což lze doložit větami z dokumentů KSČM: „Strana si zachovala a zachovává komunistický charakter. Dokázala uhájit svou jednotu proti rozbíječským pokusům, proti snahám o její sociáldemokratizaci i proti dogmatickému voluntarismu.“⁸⁰

Rok 2000 pak byl ve znamení opětovného projednávání novely trestního zákona, konkrétně se jednalo o §198a. V jeho první variantě byla snaha prosadit stíhání také komunistické agitace, autoři však popírali, že by mohla vést k zákazu KSČM. Chtěli také, aby se odvolával na zákon o protiprávnosti komunistického režimu⁸¹. § 198 a doposud zněl: „Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu nebo rase nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.“ Tento paragraf byl do trestního zákona vložen při novelizaci v roce 1991 (Zákon č. 557/1991 Sb.). Navrhovatelům- tedy skupině pravicových poslanců v čele s Jiřím Paynem (ODS) se nelíbilo, že zde není dána na stejnou rovinu jako nenávist rasová také nenávist třídní. „Šíření nenávisti jedné skupiny lidí ke druhé je nebezpečný trend, se kterým se musíme nějak vyrovnat. Třídní nenávist není v zákonu dosud jasně definována, a to dělá orgánům činným v trestním řízení velké problémy, protože musí dohánět tuto věc svým výkladem.“⁸² Navrhovatelé opřeli zdůvodnění návrhu analýzou dokumentu *Úvod do analýzy příčin a důsledků 17. listopadu 1989*. Z něj podle navrhovatelů jasně vyplývá, že současná KSČM se principiálně nerozešla s učením o třídním boji a s představami s tím spojenými⁸³.

⁷⁹ ODA zvažuje v souvislosti s kosovskou krizí zákaz KSČM,

internetové stránky Radio Prague (vysílání ČRo do zahraničí), dostupné na:

<http://archiv.radio.cz/news/CZ/1999/28.04.html>

⁸⁰ Zpráva ÚV KSČM o činnosti KSČM v období po IV. Sjezdu v Liberci- prosinec 1995- prosinec 1999, dostupné na webových stránkách strany

⁸¹ Zákon proti komunismu neprošel, MF Dnes 6. 4. 2000, dostupné na:

<http://mfdnes.newtonit.cz/default.asp?cache=9365>

⁸² Právce: Za třídní nenávist trest. MF Dnes, 1. 7. 2000- webová verze- dostupné na:

<http://mfdnes.newtonit.cz/default.asp?cache=519725>

⁸³ Sněmovní tisk 401/2000, dostupný na webových stránkách PS Parlamentu České republiky.

Novela byla schválena až 20. 9. 2000 (s účinností od 1. 1. 2001) a provázela ji řada diskusí ohledně pojmu třída, který byl podle mnoha poslanců příliš nejasný. Zavedla také nový trestný čin, a to pokus o popírání, zlehčování či ospravedlnění zločinů jak nacismu, tak také komunismu (sněmovní tisk 599)⁸⁴.

Na problém zvyšování voličské podpory komunistické strany i jednání s představiteli KSČM o důležitých vnitro- i mezinárodně politických otázkách (např. vstup ČR do Evropské unie) reagovaly různé petice a iniciativy. Zahájila ji výzva osobností demokratickým stranám z prosince 1999 s názvem Komunismus do třetího tisíciletí nepatří. Ty apelovaly na demokratické strany, aby okamžitě přerušily jakoukoliv spolupráci a komunikaci s KSČM, a to i na komunální úrovni⁸⁵. Další iniciativou byla série koncertů S komunisty se nemluví, která byla podporou stejnojmenné petice z roku 2003, pod kterou byli podepsaní publicista Petr Placák, režisér Vladimír Michálek, výtvarník David Černý, scénárista a režisér Ladislav Smoljak nebo například spisovatel Jáchym Topol. Prohlášení bylo zasláno prezidentu republiky, předsedům obou sněmoven a všem stranám v nich zastoupených. Nicméně ani tato iniciativa se nesetkala s větší podporou. Pro předmět této práce má v souvislosti s touto peticí význam fakt, že iniciátoři zvažovali v případě, že nedojde k přerušení komunikace s představiteli KSČM, prosazení referenda o zákazu strany. Současná podoba návrhu zákona o obecném referendu však tuto možnost nezmiňuje: je sice teoreticky možné iniciativou občanů referendum vyhlásit (nutno je však 300. 000 podpisů), nicméně otázka zákazu určité politické strany by předmětem referenda být nemohla. „Lidé by mohli hlasovat v referendu o zásadních věcech vnitřní a zahraniční politiky státu nebo o evropské ústavě. Nemohli by rozhodovat o změnách daní, jmenování osob do funkcí, omezení ústavně zaručených práv a svobod a mezinárodních závazcích Česka. Referendum by nesmělo nahrazovat pravomoci parlamentu a zasahovat do pravomoci soudů. Občané by nemohli rozhodovat například o zrušení Senátu, odvolání prezidenta a ministrů či zákonodárců.“⁸⁶

⁸⁴ *Novela trestního zákona*. Parlamentní zpravodaj č. 10/2000, roč.6, str. 49

⁸⁵ Představiteli byl například Stanislav Devátý, bývalý šéf BIS, tehdejší předseda Konfederace politických vězňů Stanislav Drobný nebo například historik Pavel Žáček. Srovnej: *Pětice osobností vyzývá k přerušení komunikace s komunisty*, Lidové noviny 3. 12. 1999

⁸⁶ *Poslanci schválili prováděcí zákon referendu*. Novinky, 19.10.2005. Dostupné na: <http://www.novinky.cz/domaci/67745-poslanci-schvalili-obecne-referendum.html>

Další iniciativa je z 21. 8. 2004. Petici s názvem Stop komunismu iniciovali mladí lidé, kteří sami nemají osobní zkušenost s komunistickým režimem, nicméně jsou nespokojeni jednak s působením bývalých prominentů režimu ve státních službách, jednak s neznalostí mladých lidí s důsledky působení komunistického režimu, což přičítají také osnovám výuky dějepisu, která často končí rokem 1945. Text petice končí následovně: „Naléhavě žádáme o postavení komunistické strany mimo zákon a její zařazení mezi zločinecké organizace.“⁸⁷. Tato petice však nevzbudila výrazný ohlas.

3.1.4 SOUČASNOST

V únoru 2005 se objevila nová petice, tentokrát s názvem Zrušme komunisty. Ta byla podporovaná nejenom umělci, kteří se podíleli již na akci S komunisty se nemluví, získala ale přízeň také bývalého představitele studentů za sametové revoluce a dnešního senátora Martina Mejstříka (Cesta změny) a taktéž senátora Jaromíra Štětínu (zvoleného za Stranu zelených), oba členy senátního Klubu otevřené demokracie. Jedná se přitom o celou sérii aktivit, například koncert S komunisty se nemluví- leda trikem proti komunismu, jehož výtěžek půjde na konto Konfederace politických vězňů, akce s názvem Trikem proti komunismu nebo také mezinárodní konferenci o komunismu, která se bude konat na jaře příštího roku. Skupina senátorů za Klub otevřené demokracie také podala senátní návrh novely trestního zákona.

Jako každá snaha i tato byla doprovázena řadou protichůdných reakcí. Nejčastějším argumentem bylo, že je na tuto změnu již pozdě. K té se museli vyjádřit také oba senátoři: „Někteří politici nám vyčítají, že se zákazem propagace komunismu přicházíme pozdě. Proč prý až nyní? My se ovšem ptáme: Co oni udělali proto, aby tu komunisté sdružení v KSČM či v jiných stranách fakticky nevládli? Svým politickým stylem, svým korupčním chováním a klientelismem, svou laxností k rozpínavosti a stále větší drzostí komunistů jenom připravili půdu pro reanimaci KSČ!“⁸⁸ Za tento názor se postavili například členové KAN, kteří prosazují zákaz strany již od roku 1990. Podle jiných tento návrh a s ním

⁸⁷ Celý její text je přílohou této práce. Byl zveřejněn v 75. zpravodaji Klubu angažovaných nestraníků z listopadu 2004.

⁸⁸ *Ještě je čas postavit KSČM mimo zákon.* On line: <http://www.kan.cz/zpravodaj/zpr52web.htm#K3>

spojené iniciativy jsou prospěšné už v tom, že otevírají diskuzi. „Má to smysl, alespoň to otevírá tu otázku. A ty řeči o tom, že už je na zakazování pozdě, ostře kontrastují s mým pozorováním, zdá se mi totiž, že už to věčné ohlupování přestává snášet především mladá generace. Mimochodem v Německu došlo k denacifikaci asi po devatenácti letech, protože přišla nová generace, která už nebyla ty politické kecy schopna poslouchat.⁸⁹“ Také podle Tomáše Sokola je otázka zákazu strany stále aktuálnější, a to ne za její současné působení, ale za to, že oslavují dodnes minulost⁹⁰.

Petici Zrušme komunisty doposud podepsalo údajně 59.545 lidí⁹¹, nicméně podpisy, které jsou umístěny na internetu, nejsou ověřitelné, a tak se zde dají najít i podpis Václava Klause (který však akci nepodpořil) nebo například „Adolfa Hitlera“. I proto smysl této petice komunistická strana zpochybňuje⁹². Je však třeba zde podotknout, že reálně petici mohlo podepsat okolo 12. 000 lidí v papírové podobě⁹³. Petici osobně předali její autoři dne 11. 10. 2005 také předsedovi Senátu- Přemyslu Sobotkovi (ODS), který jim přislíbil, že ji předá petičnímu výboru, který se jí bude vážně zabývat⁹⁴. Výbor poté p o v ě ř i l senátora Martina Mejstříka připravit návrh postupu řešení petice s využitím výstupů veřejného slyšení výboru „Hrozba komunismu?“ ze dne 31. května 2005⁹⁵.

Projekt Trikem proti komunismu vznikl původně jako recese grafiků, kteří si trika vyrobili pouze pro sebe, nicméně po kladném přijetí ze strany okolí se rozhodli uspořádat soutěž o grafické ztvárnění triček, která mají slovy svých iniciátorů upozornit na

⁸⁹ *Na zákaz komunistů není pozdě.* Rozhovor s bývalým soudcem Ústavního soudu, Vojtěchem Ceplem. Dostupná na: <http://www.kpvcv.cz/clanek.php?id=339&PHPSESSID=dca1b236c3dea08c596aa61bfc0a7549>

⁹⁰ *Zakázat KSČM? Jste normální?* Respekt, roč. 15., č. 50, 2004, str. 3

⁹¹ Informace z 19. 12. 2005, srovnej na: www.zrusmekomunisty.cz

⁹² *Kdo šíří nenávisť?* Haló noviny, 3. 12. 2005, dostupné na <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=2742&item=28557&category=>

⁹³ Jako zajímavost uvedly taktéž Lidové noviny fakt, že petici podepsal i syn místopředsedy strany. Viz: *Syn místopředsedy KSČM volá po zákazu komunistů*, on-line verze: http://lidovky.zpravy.cz/ln_noviny.asp?r=ln_noviny&c=A20051011_000007_ln_noviny_sko&klic=209333&mes=20051011

⁹⁴ *Petice Zrušme komunisty v Senátu.* Tisková zpráva. On-line verze <http://www.senat.cz/zpravodajstvi/zprava.php?id=264>

⁹⁵ *Usnesení výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice* <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=34805>

nebezpečnost komunistické ideologie a snížit popularitu a volební preference KSČM. Do soutěže bylo přihlášeno 358 návrhů, koncem října bylo prodáno již více než 4000 triček⁹⁶. Propagaci a prodej triček podpořilo v srpnu také České centrum ve Vídni, což vzbudilo negativní ohlas u členů KSČM, jejichž tehdejší předseda Miroslav Grebeníček zaslal písemnou interpelaci Ministru zahraničních věcí České republiky, pod jehož rezort České centrum spadá, ve kterém mu vyčítá především, že zde dochází k činnosti zaměřené proti parlamentní straně, a tato činnost je financována z rozpočtu Ministerstva⁹⁷. Projekt Trikem proti komunismu podpořil také Týdeník Respekt, z osobností je třeba jmenovat například bývalého prezidenta Václava Havla.

Nejvýznamnější z hlediska možnosti uplatnění je z těchto aktivit návrh novely trestního zákona senátorů Martina Mejstříka, Jana Horníka, Jiřího Lišky, Soni Paukrtové, Jitky Seitlové, Richara Sequense a Jaromíra Štětiny, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Ten v § 260 odst. 1 za slovo „propaguje“ vkládá text „komunismus, nacismus nebo jiné podobné“⁹⁸. V Důvodové zprávě ke změně trestního zákona se například píše: „Generální tajemník ÚV KSČ Miroslav Štěpán o demokracii hovořil jako o imperialismu a hrdě se hlásil k odkazu Klementa Gottwalda, který dovedl KSČ k vítězství nad kontrarevolucí v roce 1948, členové KSČM vyjadřují svým jednáním politickou podporu režimům potlačující lidská práva a svobody z důvodu prosazování komunistických idejí.“⁹⁹ Návrh tohoto zákona Senátem prošel, i když ho Ústavně-právní výbor Senátu ke schválení nedoporučil s poukazem na usnesení Ústavního soudu, který již v roce 1992 podobný zákon zrušil. Pro novelu hlasovalo jednačtyřicet z 53 přítomných zákonodárců. Proti byli dva komunističtí senátoři a čtyři zástupci ČSSD. Připojili se k nim i Jiří Zlatuška (LiRA), lidovec Zdeněk Bárta a Jaromír Volný z ODS.¹⁰⁰

⁹⁶ *Nová trika proti komunismu*. Lidové noviny, 31. 10. 2005. Dostupné na http://lidovky.zpravy.cz/ln_noviny.asp?r=ln_noviny&c=A20051031_000022_ln_noviny_sko&klic=209616&mes=20051031

⁹⁷ Prohlášení k připravovanému zapojení Českého centra ve Vídni do projektu Trikem proti komunismu, dostupné na <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=2730&item=27357>

⁹⁸ Senátní tisk č. 91, dostupný na webových stránkách Senátu.

⁹⁹ Důvodová zpráva ke změně zákona, dostupná tamtéž.

¹⁰⁰ Výsledky hlasování dostupné na internetových stránkách Senátu ČR.

Senátní novela zákona tedy čeká na schválení Poslaneckou sněmovnou, kde je však její přijetí vzhledem k rozložení politických sil nejisté. Vláda ve svém usnesení z 9. 11. 2005 tento návrh neschválila. Vytýká mu přitom, že „neodůvodněně skutkovou podstatu trestného činu podle § 260 odst. 1 trestního zákona zužuje jen na podporu nebo propagaci komunismu, nacismu nebo jiného podobného hnutí, tj. hnutí podobného komunismu nebo nacismu. Navrhovanou právní úpravou formulovaná skutková podstata by tak vyloučila postih hnutí založeného na jiné než nacistické, komunistické nebo podobné ideologii, které by přesto mělo ve svém programu výše uvedené cíle nebo jednání, případně by je prakticky uskutečňovalo. Takové pojetí je v rozporu se smyslem a účelem trestního zákona a s trestní politikou státu.¹⁰¹“

KSČM k návrhu této senátní novely vydala tiskové prohlášení, ve kterém poukazuje na nezákonnost tohoto kroku- odvolává se na Listinu základních práv a svobod i evropskou Smlouvu o ochraně lidských práv a základních svobod. „Chápeme proto tento pokus pravicových senátorů, kteří se zviditelňují zpravidla jen v souvislosti se svým „odbojem“ proti KSČM, málo již v souvislosti se smysluplnou senátorskou prací pro občany, jako psychologickou záležitost, která má rozviklat členy KSČM a její potenciální voliče.¹⁰²“

Iniciativa senátora Štětiny, který kandidoval do Senátu za Stranu zelených, se pak stala také sporem uvnitř samotné SZ poté, co Jiří Štětina požádal o podporu petice Zrušme komunisty Petra Uhla. Ten se však postavil proti této iniciativě, s odůvodněním, že si nemyslí, že „komunisté v naší zemi jsou stejným ohrožením demokracie jako byli kdysi nacisté, jak uvádíte doslova ve své petici. Naopak si myslím, že demokracii v naší zemi a také kdekoliv jinde vždy ohrožovali a ohrožují ti, kdo zakazovali nebo chtěli zrušit nějaké náboženství, víru či nevíru, národnost, rasu, společenskou třídu (...)Žádné výzvy nebo sympatie k násilí, rasismu či potlačování práv a svobod občanů ani k odstraňování demokratického pořádku lidských práv v programu ani v praxi KSČM nenacházím. Nejsem sám, nikdo dosud na takové jevy konkrétně nepoukázal. Dovožovat z notoriety, že se KSČ

¹⁰¹ S t a n o v i s k o vlády k senátnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné na webových stránkách Vlády ČR.

¹⁰² *Prohlášení KSČM k návrhu pravicových senátorů na novelu trestního zákona s cílem kriminalizovat komunismus.* Dostupné na: <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=2730&item=27920>

hlásila k diktatuře proletariátu a třídnímu boji, závěr, že dnešní KSČM činí totéž co KSČ, a že tím vyzývá k násilí, je zlovolný nesmysl.¹⁰³“

V návaznosti na tento dopis se objevila řada názorů kritizujících naopak působení Petra Uhla ve Straně zelených. Podle nich ji svými aktivitami poškozují. Vyčítáno mu je také, že přednáší na setkáních komunistické mládeže a hájí tak více KSČM než SZ¹⁰⁴. Samotné vedení strany se k aktivitě senátora Štětiny připojilo.

3.2 Veřejné mínění k otázce zákazu komunistické strany

Z hlediska artikulace zájmů tak, jak byla popsána v první kapitole, lze označit jako subjekt intermediárního prostoru také veřejnost a veřejné mínění. V této kapitole bude prostor věnován pouze jednomu z možných pojetí veřejného mínění, tedy jeho „pasivní“ části. Toto pojetí veřejného mínění je v podstatě tím, co je za veřejné mínění běžně označováno. Jedná se o „zjišťování soukromých názorů, získaných výzkumníkem, jím agregované a potom publikované jako veřejné mínění.“¹⁰⁵ Přitom podle teoretiků zprostředkování zájmů lze za „pravé“ pojetí veřejného mínění považovat pouze tu, v níž občané své mínění a postoje artikulují aktivně, nikoliv jako odpovědi na otázky veřejného mínění. Za aktivní veřejné mínění tedy můžeme považovat například sepisování a předávání výše uvedených petic politickým subjektům. Pasivní veřejné mínění je však taktéž významným způsobem artikulace zájmů díky tomu, že je prostřednictvím masmédií dále informace o něm předávána politickým představitelům.¹⁰⁶

První reflexi toho, jak se československá veřejnost nakloněná případnému zákazu nebo trestnímu postihu KSČ, lze spatřit ve výsledcích výzkumu veřejného mínění, který byl realizován Střediskem empirického výzkumu při Sociologickém ústavu ČSAV ve

¹⁰³ *Strana zelených komunistů*. Společnost slušných krajanů.
<http://www.freewebs.com/vanek/partajzelenychkomousu.htm>

¹⁰⁴ Přátelé, čeho je moc, toho je příliš- Petr Uhl opět poškozují Stranu zelených.
Bohemianews: <http://www.free.cz/view.php?cislocclanku=2005071501>

¹⁰⁵ Brokl, L. (1997): 35

¹⁰⁶ Tamtéž.

spolupráci s SVT 2 Göteborg ve dnech 18.-19.4.1990. V něm mělo 1518 občanů v rámci celé ČSFR zodpovídat na otázku, jaké jsou podle nich nejzávažnější vnitřní problémy státu. Na prvním místě uvedli respondenti znovu oživený nacionalismus Česko- Slovensko (pro 26 % je tento problém nejpalčivějším), na druhém místě byly problémy hospodářského charakteru související s přechodem centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní (20%), až na třetím místě se objevil soubor otázek souvisejících s existencí, působením a trestní zodpovědností KSČ (11%)¹⁰⁷.

Konkrétnější otázky týkající se existence KSČM, případně její podoby, byly položeny občanům krátce po předchozím průzkumu- na přelomu dubna a května 1990. 72% lidí si tehdy myslelo, že by KSČ měla mít stejná práva a povinnosti jako ostatní politické strany působící na domácí politické scéně, 26 % respondentů s tímto naopak nesouhlasilo. Více než třetina lidí (37%) si myslela, že by KSČ měla být zakázána, 59% se naopak domnívalo, že by zakázána být neměla. Byla položena i otázka týkající se vnitrostranické snahy KSČ o přeměnu v moderní levicovou politickou stranu. Více než polovina dotázaných (54%) si myslela, že strana žádnou podobnou snahu neprojevuje, 36 % se naopak domnívalo, že se o to strana snaží¹⁰⁸.

Podruhé byl rozsáhlý průzkum na tato témata proveden agenturou Sofres-Factum v roce 1999. K možnosti postavení KSČM mimo zákon se kladně vyslovilo 28%, 54% bylo proti. Stejný podíl lidí, kteří nesouhlasili s případným zákazem strany, se vyslovil kladně k otázce případné přeměny KSČM v moderní levicovou politickou stranu, proti byla necelá čtvrtina dotázaných (23%). Zajímavá z tohoto hlediska je však také informace, že reformu strany doporučují dvě třetiny voličů ČSSD. Výrazně vyšší byl pak ve srovnání s rokem 1990 podíl lidí, kteří na otázku *Měla by být KSČM postavena mimo zákon* odpověděli, že neví (18% oproti pouhým 4% respondentů v roce 1990)¹⁰⁹.

¹⁰⁷ Lidové noviny 14.5.1990

¹⁰⁸ Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšeja, P. (1999): s.102

¹⁰⁹ *Názory na KSČM*, Mf Dnes 3. 12. 1999

Tabulka č.1: Průzkumy veřejného mínění k otázce případného zákazu KSČ (KSČM):

	1990	1999
Ano	37%	28%
Ne	59%	54%
Neví	4%	18%

V posledních několika letech podobný průzkum prováděn nebyl, různými agenturami pro výzkum veřejného mínění jsou pouze pravidelně zveřejňovány aktuální volební preference jednotlivých politických stran, případně prognózy volebních výsledků. Pouze ve výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) byla v průzkumu na téma Občané ke změnám ve fungování politického systému¹¹⁰, který probíhal v lednu 2005, položena také otázka, zda zakázat nějakou politickou stranu. Pro se vyslovilo 29% z 1037 zúčastněných respondentů, 60 % bylo proti¹¹¹. Další údaje uvádí samotná KSČM na základě průzkumu Klubu psychologů a sociologů při ÚV KSČM, podle něj si zákaz KSČM přeje 11% obyvatelstva (v Praze ovšem celých 30%), proti němu se vyslovilo 64%¹¹².

¹¹⁰ Dostupné na internetových stránkách CVVM, Odpovědná řešitelka Gabriela Šamanová.

¹¹¹ Je však otázkou, jaký podíl těchto respondentů mělo na mysli konkrétně KSČM, proto tento údaj nelze srovnávat s výše uvedenými a vyvozovat z něj jakékoliv hypotézy o změně podílu lidí ve společnosti, kteří se vyslovují pro zákaz KSČM. Je však viditelné, že procentuální výsledek je obdobný výsledkům konkrétně cílených na zákaz KSČ (KSČM).

¹¹² *Zajímavosti ze statistik o ČR*, <http://www.ksm.cz/mp0805.htm>. Haló noviny také zveřejnily, že Podle nejnovějšího průzkumu americké agentury PSB je 65% Čechů proti zakazu KSČM, viz *Kdo šíří nenávisť?*- článek Vojtěcha Filipa, dostupný na: (<http://www.kscm.cz/article.asp?thema=2742&item=28557&category=>)

4. ANTIKOMUNISMUS V POLISTOPADOVÉ POLITICE

Antikomunismus v polistopadové politice se uskutečňuje ve 3 základních rovinách. Předmětem této práce je však jen jedna z nich, a to problém existence stávající komunistické strany a ostatních organizací a jednotlivců propagujících komunismus, tedy ta v podstatě nejradikálnější a reálně nejméně zastoupená.¹¹³ Její jednotlivé aktivity byly v předchozí kapitole rozebrány. Z hlediska teorie sítí lze vysledovat určitá kratší i dlouhodobější spojení, která utváří síť aktérů vzhledem k uvedené problematice, i aktéry, kteří se nejvíce v této rovině antikomunismu pohybují.

4.1 Typologie antikomunistických aktérů v otázce zákazu KSČ (KSČM) a propagace komunismu

1. *Antikomunisté primárně motivovaní osobní zkušeností s komunistickým režimem*

Do této skupiny patří například KPV, která spolupracovala s pravicovými parlamentními stranami na přijetí zákona č. 198/1993 Sb.¹¹⁴ V současnosti se podílí například také na aktivitách spojenými s iniciativou Zrušme komunisty. Lze do ní zařadit i KAN jakožto znovu obnoveného hnutí z roku 1968.

2. *Antikomunisté polistopadové generace- zástupci proudu nepolitické politiky*

Tato kategorie je dnes zastupována především umělci, zejména kolem skupiny Lucie, režiséra Ladislava Smoljaka apod. Dají se do ní zařadit také osoby z mediálního světa, jako například Ester Kočíčková nebo například novináři Týdeníku Respekt, kteří se problematikou zákazu strany i propagace ideologie ve svých článcích zabývali již od roku 1990.

¹¹³ Dalšími dvěma jsou vyrovnání se s komunistickou minulostí ve smyslu interpretace historických determinant současnosti (náprava křivd a zločinů) a problém vlivu osobností tehdejšího režimu v dnešní politice. Srovnej: Mareš, M. (1999): 379

¹¹⁴ Mareš, M. (1999): 385

3. *Demokratické pravicové politické strany*

Tato skupina je skupinou nejvýznamnější co do možnosti dané zájmy agregovat, nicméně nepřevažují v ní snahy prosadit zákaz strany, omezují se hlavně na zákaz komunistické propagace. K oběma otázkám se v určitých obdobích stavila kladně také celá řada-převážně menších pravicových stran, například Národní strana nebo Demokratická unie. Vnitřně lze tedy tuto skupinu rozdělit ještě na:

- Pravicové strany typu ODS nebo KDS
- Radikální pravici představovanou zejména SPR-RSČ

Jak uvádí teorie zprostředkování zájmů, to, jaký bude výstup, je však záležitostí rozhodovacího systému, který je tvořen politickou reprezentací zastoupenou v poslanecké sněmovně a úžeji ve vládě. Snaha o řešení některých požadavků probíhala také na lokální úrovni, došlo tedy pouze k primární agregaci¹¹⁵, nicméně jejich problémem se stalo, že jejich obsah primární agregaci neodpovídal, a byly proto zrušeny jako jednotlivé obecní vyhlášky upravující propagaci komunismu na svém území.

¹¹⁵ Brokl, L. (1997):s. 23

5. ROZHODOVACÍ SUBSYSTÉM

5.1 Shrnutí postoje politické reprezentace k otázce zákazu

KSČ a zákazu propagace komunismu

V polistopadové politice v ČR lze vidět jistou míru antikomunismu u každé relevantní politické strany (s výjimkou KSČM). Politické štěpení komunismus-antikomunismus bylo také jediným významným cleavage před prvními svobodnými parlamentními volbami. Antikomunismus se stal jakousi ctností, nicméně nedošlo v něm až k zákazu samotné strany.

K problému toho, proč nebyla KSČ zakázána již během jednání u kulatého stolu, bylo již napsáno v kapitole shrnující vývoj snah o zákaz komunistické strany a propagace komunismu. Protože žádné dokumenty potvrzující nebo vyvracející tyto spekulace dostupné nejsou, je možné se podívat na vztah politické reprezentace k této otázce až poté. Za tím, proč komunistická strana nebyla zakázána v průběhu následujících měsíců po jednáních u kulatého stolu, tedy po výše uvedených iniciativách (prohlášení historických demokratických stran, případně iniciativě JUDr. Tomáše Sokola) do prvních svobodných voleb, lze vidět jednak složení ústavních institucí státu, jednak charakter tehdejšího Občanského fóra jako hlavního aktéra systémové změny. To mělo působit jako „zastřešující subjekt poskytující prostor každému, jehož prvotním zájmem je obnova společnosti jako celku.“¹¹⁶ Sešla se v něm tedy řada skupin, malých stran i hnutí zastupovaných jak reformními komunisty, bývalými disidenty, středových i pravicových frakcí. Velká- a pro otázku zákazu KSČ možná ještě zásadnější skutečnost- byla také rozdílnost mezi názory představitelů OF zastoupených ve vysoké politice (kteří brali KSČ jako svého partnera, s nímž je třeba jednat) a místními občanskými fóry, pro který byl typický větší radikalismus. Postoj OF lze zcela v duchu hesla „Nejsme jako oni“ zhodnotit následovně: Pokud chce Československo patřit k demokratickým státům světa, musí se politické síly pokusit marginalizovat vliv KSČ pouze prostřednictvím svobodných voleb, tedy nikoliv

¹¹⁶ Cabada, L. Vodička, K.(2003) :s. 271

cestou zákazů. Taktéž dopis Tomáše Sokola byl OF odmítnut jako čin v rozporu s logikou vyjednané kompromisní změny ¹¹⁷.

Co se týče složení tehdejších ústavních orgánů, i po jmenování vlády národního porozumění (10. 12. 1990) v ní zasedalo z 20 členů 9 členů KSČ, namísto Ladislava Adamce se jejím předsedou stal Marián Čalfa (rovněž za KSČ), 28. 12. 1990 se stal předsedou Federálního shromáždění rovněž komunisty (i když reformní)- Alexander Dubček¹¹⁸ a i po kooptacích zůstala ve Federálním shromáždění z původního počtu 242 komunistů více než polovina, i když došlo k personálním obměnám ¹¹⁹. Změny obsazení ústavních orgánů do této podoby pak měly výrazný význam na vztahu ke KSČ, což pro ni znamenalo další záruky. Například Sokolův dopis byl poslaneckým klubem KSČ označen za porušení principů, na kterých vznikla vláda národního porozumění. Právě Federálnímu shromáždění byla adresována většina požadavků v první polovině roku 1990, ať už jde o požadavky spojené s majetkem nebo prohlášení historických demokratických stran.

K zamítavému postoji politických stran nastolit otázku zákazu KSČM v následném období je třeba uvést následující: I přes poměrně jasný zisk hlasů voličů ve volbách si většina politických stran nepřipouštěla, že by KSČM mohla nadále posilovat a stát se relevantní politickou silou. Velké naděje byly tehdy vkládány také do lustračního zákona, který měl být podle většiny politických stran způsobem vyrovnání se s komunistickou stranou¹²⁰, časté byly v letech 1990- 1993 také názory, že komunistická strana bude politickými prostředky- tedy pouze volbami, nikoliv formou zákazů, vyřazena z politického života. Tento názor byl upevňován také vnitrostranickými spory, které listopadový vývoj KSČM provázely. I po jejich zklidnění s nástupem nového vedení se často ozývaly hlasy, že komunistická strana se stane stranou marginální, na samém okraji politického spektra ¹²¹. Tento názor zastával v této době i Miloš Zeman., „Komunistická strana byla a zůstává stranou extrému. A jako taková má ve společnosti své přirozené, i když okrajové místo.

¹¹⁷ Viz Suk, J. (2003 b): s. 392

¹¹⁸ Suk, J. (1997): s. 154, 184- 185, 208

¹¹⁹ Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšeja, P. (1999): s. 100

¹²⁰ *Zákaz nikdo nechce. Co s komunistickou stranou?* MF Dnes, 27. 8. 1991

¹²¹ *Komunisté sami oslabují svou pozici ve státě.* MF Dnes, 26. 10. 93

Nelze ji zrušit, jako nelze rušit horečku¹²². Jiný jeho výrok z roku 1991 zněl, že „Komunisté postupně vymřou jako dinosauři.“¹²³

Jakékoliv snahy byly tedy nekoordinované, neshodovali se na nich ani představitelé jednotlivých politických stran a hnutí. Opětovně přicházel s požadavkem na zákaz pouze KAN, který měl nejdříve pod hlavičkou OF v Parlamentu také své osobnosti, později spojovali svoje plány s prosazením těchto návrhů s působením KDS, ale ta s žádným podobným návrhem nepřišla. Antikomunismus v námi sledovaném rámci měl tedy v této době pouze podobu zákazu propagace komunismu. Silný antikomunismus později v Poslanecké sněmovně představovala SPR-RSČ. Ta měla případný zákaz KSČM také ve svém programu¹²⁴. Zákaz všech stran Národní fronty chtěli její představitelé prosadit také při schvalování zákona o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu, nicméně jejich návrhy neměly širší podporu¹²⁵. Ani v pozdějším období tak nedošlo k žádným iniciativám na parlamentní půdě, ponecháme-li stranou legislativu zakazující propagaci komunismu. Antikomunismus se tak projevoval pouze v rovině nespolupráce s komunistickou stranou, a požadavkem na ni i na komunální úrovni, v čemž důsledně postupovala zejména ODS. Od té také vyšel návrh na novelu trestního zákona v roce 2000.

V současné době má ve svém volebním programu antikomunismus z parlamentních stran pouze vládní US-DEU, nicméně je shrnutý pouze ve sdělení, že „US-DEU odmítá jakoukoli spolupráci s komunisty a nesouhlasí s jejich legitimizací na české politické scéně“¹²⁶. Jak ODS, tak KDU-ČSL se však daly slyšet, že uvedenou trestní novelu v Poslanecké sněmovně podpoří. ČSSD se staví proti, což ukázala již svým hlasováním v Senátu i vládním usnesením. Premiér Jiří Paroubek už dříve návrh označil za "politicky stupidní". Podle něj by vedl jen k větší semknutosti komunistických voličů¹²⁷.

¹²²Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšejja, P. (1999): 105 (Citace Miloše Zemana z Lidových novin 4. 5. 1990)

¹²³ Otázky Václava Moravce, 18. 12. 2005

¹²⁴ Z historie SPR-RSČ. Dostupné na <http://www.muweb.cz/www/sprbrno/>

¹²⁵ *Parlament postavil režim komunistů mimo zákon*, MF Dnes, 10. 7. 1993

¹²⁶ *Kdo jsme*. <http://www.unie.cz/index.php?typ=UEA&showid=4>:

¹²⁷ *Podle očekávání vláda nechce výslovný zákaz propagace komunismu*. <http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=1266>

5.2 Legislativa, která by mohla zamezit propagaci komunismu, případně i existenci KSČ (KSČM)

5.2.1 LEGISLATIVA, KTERÁ BY MOHLA ZABRÁNIT EXISTENCI DNEŠNÍ KSČM Z ÚSTAVNĚ-PRÁVNÍHO HLEDISKA

V České republice nemohou podle § 4 424/1991 Sb. zákona o sdružování v politických stranách a v politických hnutích vznikat a vyvíjet činnost strany a hnutí:

- a) které porušují ústavu a zákony nebo jejichž cílem je odstranění demokratických základů státu,
- b) které nemají demokratické stanovy nebo nemají demokraticky ustanovené orgány,
- c) které směřují k uchopení a držení moci zamezujícím druhým stranám a hnutím ucházet se ústavními prostředky o moc nebo které směřují k potlačení rovnoprávnosti občanů,
- d) jejichž program nebo činnost ohrožují mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobodu občanů.

Podle tohoto zákona může podat návrh na zrušení politické strany- ale také pozastavení její činnosti- vláda jako celek nebo prezident, rozhodnout pak Nejvyšší správní soud. Samotné důvody k jejímu rozpuštění jsou uvedeny v §13 zákona 424/1991 Sb.¹²⁸. Se zmocněním exekutivy navrhnout rozpuštění politické strany jsou uváděna 2 rizika. Prvním je potenciální riziko zneužití tohoto právního institutu k vyloučení vládním stranám nepohodlných politických stran z politické soutěže, druhým rizikem je naopak jeho nevyužívání z důvodu „obavy z obvinění ze zneužívání vlastního postavení likvidací politických odpůrců.“¹²⁹ K tomu je třeba dodat jednu věc. KSČM dnes představuje reálnou konkurenci ČSSD v boji o přízeň levicových voličů. V průzkumech veřejného mínění se dlouhodobě ČSSD drží na 2. místě, nicméně v období vnitrostranické krize spojené s nevyjasněnými majetkovými poměry dnes již bývalého předsedy, Stanislava Grosse, KSČM dokonce obsazovala druhou příčku (za ODS). Podíváme-li se ale na přístup sociální

¹²⁸ Zákon 424/1991 Sb.

¹²⁹ Srovnej: Šimíček, V. (1998): *Extremistické politické strany z pohledu práva*. In: Fiala, P.(ed.): s. 109-110

demokracie k hlasování v jednotlivých zákonech i její postoj k iniciativám, je jasné, že v České republice je riziko zneužití tohoto institutu velmi nepravděpodobné. Nicméně i přesto dnes aktivity spojené například s iniciativou Zrušme komunisty europoslanec za KSČM Miroslav Ransdorf jako snahu o vyřazení konkurence vnímá¹³⁰.

5.2.2 LEGISLATIVA ZAKAZUJÍCÍ PROPAGACI KOMUNISMU

Tato legislativa spadající do trestně-právního pojetí ochrany demokracie je také důležitou součástí antikomunismu. Pokud by totiž docházelo k trestně-právnímu stíhání jednotlivců, mělo by to dopad na působnost komunistické strany, zejména na změnu jejího názvu, ale i vypuštění některých problematických pasáží z jejích programových prohlášení, v dnešní době však zejména na formu a obsah projevů členů i sympatizantů strany.

O znění konkrétních zákonů bylo již mnohé napsáno v kapitole chronologicky mapující antikomunistické snahy. Tuto problematiku upravuje trestní zákon, a to hned v několika svých paragrafech. Konkrétně se tedy jedná o změnu trestního zákona zákonem č. 405/2000 Sb. § 198a odst. 1 zní: „Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.¹³¹“ Dalším možným protikomunistickým paragrafem je §260, který v 90. letech prošel mnoha změnami.

¹³⁰ Miroslav Ransdorf v Sedmičce 4. 14. 2005.

¹³¹ Zákon č. 405/2000 Sb.

Tabulka č.2: Změny §260 odst. 1 trestního zákona v polistopadovém období

Před novelou č. 557/1991 Sb.	Po novele č. 557/1991 Sb.	Změna rozhodnutím Ústavního soudu ČSFR ze 4. 9. 1992	Současný návrh senátního zákona
Kdo podporuje anebo propaguje fašismus nebo jiné podobné hnutí, které směřuje k potlačení práv a svobod pracujícího lidu nebo které hlásá národnostní, rasovou nebo náboženskou zášť, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.	Kdo podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod občanů nebo hlásá národnostní, rasovou, třídní nebo náboženskou zášť (jako například fašismus nebo komunismus), bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.	Kdo podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod občanů nebo hlásá národnostní, rasovou, třídní nebo náboženskou zášť, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let	Kdo podporuje nebo propaguje komunismus, nacismus nebo jiné podobné hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

Zdroj: Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšejja, P. (1999): 297, doplněno autorkou

V ČR navíc nejsou podle § 4 zákona 83/1990 Sb., o sdružování občanů dovolena sdružení:

- a) jejichž cílem je popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, rozněcovat nenávist a nesnášenlivost z těchto důvodů, podporovat násilí, anebo jinak porušovat ústavu a zákony,
- b) která sledují dosahování svých cílů způsoby, které jsou v rozporu s ústavou a zákony,
- c) ozbrojená nebo s ozbrojenými složkami ¹³².

¹³² Zákon č. 83/1990

6. EFEKTIVITA PROSAZENÝCH OPATŘENÍ

Prostředky, jak zakázat komunistickou stranu, tedy v České republice jsou. Jak však přiznává i bývalá nejvyšší státní zástupkyně Marie Benešová ve svém dopise určeném senátoru Štětinovi, jejich nevyužívání je věcí nedostatečné politické vůle „Důvody toho, že policie a justice soustředí svou pozornost na extremismus pravicový, a nikoliv levicový, jsou ovšem ne až tolik právní, jako spíše politické. Současné znění trestního zákona postih projevů fašismu a komunismu umožňuje. V oblasti politické je však postavení zástupců těchto ideologií výrazně odlišné.“¹³³ Problém je tedy z hlediska teorie zprostředkování zájmů v implementaci.

Na konci listopadu 2005 zaslalo Ministerstvo vnitra ČR (odbor volební a sdružování) Komunistickému svazu mládeže (KSM) upozornění, že KSM nepůsobí v souladu s výše uvedeným zákonem o sdružování občanů, na jehož základě KSM vznikl. K tomuto kroku došlo na základě upozornění Policií ČR na některé aspekty činnosti KSM. Problematickým je tak Politický program KSM, kde je uvedeno, že je třeba revolucí překonat kapitalismus. Ministerstvo má tedy zato, že se jedná o sdružování za účelem účasti na politickém životě společnosti, které je však s ohledem na znění zákona 83/1990 Sb. vyloučeno. Ministerstvo tedy vyzývá KSM, aby upustilo od svého jednání, které je jednak v rozporu s tímto zákonem, jednak i s ústavními principy, a o změnách programu a stanov Ministerstvo do 31. 12. 2005 informovalo¹³⁴. „KSM považuje tuto snahu za součást současné demagogické antikomunistické kampaně a další z mnoha pokusů o plíživou fašizaci české společnosti. Dopis Ministerstva vnitra považuje KSM za přímý důsledek snah autorů petice „Zrušme komunisty“ senátorů Martina Mejstříka a Jaromíra Štětiny o trestní stíhání členů KSM.“¹³⁵ KSM také 18. 12. 2005 zorganizoval v blízkosti Ústavního soudu České republiky demonstraci proti případnému zákazu jejich činnosti, které se zúčastnili také zástupci socialistických a komunistických sdružení ze Slovenska a Bulharska¹³⁶.

¹³³ *Komunisté se zákona bát nemusí*: Lidové noviny 2. 12. 2005

http://lidovky.zpravy.cz/ln_domov.asp?r=ln_domov&c=A051202_102331_ln_domov_vvr

¹³⁴ Upozornění MV ČR z 25. 11. 2005 je dostupné na webových stránkách KSM.

¹³⁵ *Další krok k fašizaci společnosti*. Prohlášení KSM dostupné na www.ksm.cz

¹³⁶ *Mladí komunisté protestují proti zákazu*.

http://aktualne.centrum.cz/domaci/clanek.phtml?id=32527&tro1164_1_4

Jediný, kdo byl z propagace komunismu v České republice (na rozdíl od četnějších stoupců neonacismu) doposud obžalován, byl v roce 2001 tehdy dvaadvacetiletý aktivista David Pěcha za publikování článků, ve kterých vyzýval k diktatuře proletariátu, znárodnění a návratu bývalého režimu i prostřednictvím ozbrojeného boje. Ty vycházely v časopise *Pochodeň*¹³⁷. Soud v Šumperku však v roce 2003 rozhodl, že se Pěcha nedopustil trestného činu, ale pouze vyjadřoval svoje myšlenky. Dostal tedy pouze osmnáctiměsíční podmínku za pomluvu antikomunisty Vladimíra Hučina¹³⁸.

Ještě nepravděpodobnější je v současné době zákaz KSČM podle zákona 424/1991 Sb. vzhledem k tomu, že doposud žádná polistopadová vláda nepovažovala zákaz působnosti této strany za adekvátní prostředek vyrovnání se s minulostí. Druhým politickým subjektem, který má pravomoc její zákaz navrhnout, je prezident republiky. K postoji Václava Havla k této otázce již bylo pojednáno výše. Současný prezident, Václav Klaus, se stavěl k otázce zákazu odmítavě již jako předseda ODS, o čemž svědčí i tento jeho výrok: „Já myslím, že s komunismem a jeho residui je třeba bojovat jinými metodami než zákazem. Myslím, že je třeba se s nimi utkat politickou cestou. Stačí je nevolit.“¹³⁹ Ve funkci prezidenta pak narozdíl od svého předchůdce ke KSČM přistupuje jako k parlamentní straně, se kterou se musí jednat.

¹³⁷ *Pěcha jako důkaz svobody*. BBC, 9.10. 2003 on-line:

http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2003/10/031009_analyza.shtml

¹³⁸ *Komunisté se zákona bát nemusí*. Lidové noviny 2.12.2005

http://lidovky.zpravy.cz/ln_domov.asp?r=ln_domov&c=A051202_102331_ln_domov_vvr

¹³⁹ <http://www.ods.cz/press/zprava.php?ID=711>

7. ZÁVĚR

Pokusy o zákaz komunistické strany nebo zákaz propagace komunistické ideologie se objevují opakovaně i 16 let po sametové revoluci. Jsou tedy důkazem toho, že podle aktérů snažících se uvedené prosadit, je vyrovnání se s komunistickou minulostí v tomto směru nedostatečné. Přestože v jiných směrech došlo v České republice k důslednějším vyrovnání se s působením minulého režimu ve srovnání s jinými státy, narozdíl od některých z nich však u nás nedošlo ani ke změně názvu tehdejší státostrany, ani k důslednému rozejití se nástupnické strany s působností KSČ. Veškeré iniciativy požadující její zákaz nenašly dostatečnou politickou podporu, otázka trestnosti propagace komunismu a zejména konkrétního znění hlavního možného protikomunistického paragrafu je dosud předmětem snah o novelizaci. Přestože i stávající právní úprava je podle právníků dostačující pro postih jak jednotlivců, tak i následné zrušení celé strany, chybí vůle postupovat proti levicovému extrémismu podobně jako proti pravicovému. Přesto se zhruba třetina občanů k otázce případného zákazu strany staví kladně. Ve vztahu k současnému režimu pak KSČM překonala pouze první fázi demokratické integrace¹⁴⁰, přesto se dá říci, že se po roce 2002 její vliv na politické scéně zvýšil, došlo i ke změně jednání s představiteli KSČM ze strany prezidenta. Je však otázkou dalšího vývoje, zejména dopadu výsledků parlamentních voleb v roce 2006, zda dojde i k plné objektivní legitimaci této strany.

¹⁴⁰ Je tedy pouze subjektivně prorežimní stranou, přizpůsobila se tedy současnému uspořádání, Srovnej: Hloušek, V., Kopeček, L. (2002): s. 32

8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:

1. Odborná literatura:

Brokl, L.: *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha, Sociologické nakladatelství, 1997

Cabada, L., Vodička, K.: *Politický systém České republiky. Historie a současnost*, Praha, Portál, 2003

Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšejja, P.: *Komunismus v České republice. Vývojové, systémové a ideové aspekty působení KSČM a dalších komunistických organizací v české politice*, Brno, Masarykova univerzita, MPÚ, 1999

Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M.: *Politické strany ve střední a východní Evropě. Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*, Brno, MPÚ, 2002

Fiala, P., Schubert, K.: *Moderní analýza politiky: uvedení do teorií a metody policy analysis*, Brno, Barrister & Principal, 2000

Hloušek, V., Kopeček, L.: *Nástupnické komunistické strany a jejich typologizace*, In: Hloušek, V., Kopeček, L.: *Rudí a růžoví. Transformace komunistických stran*, Brno, MPÚ, 2002

Kubát, M. (ed.): *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*, Praha, Eurolex Bohemia, 2004

Mareš, M.: *Antikomunismus v polistopadové politice*, In: Fiala, P., Mikš, F. (eds.): *Česká konzervativní a liberální politika*, Brno, CDK, 2000, str. 378- 387

Mareš, M.: *Obrana demokracie a analýza politiky*. Politologický časopis, roč. VIII., č. 4, 2001, str. 317-331

Otáhal, M.: *Studenti a komunistická moc v Českých zemích 1968-1989*, Praha, Dokořán, 2003

Suk, J.: *Občanské fórum. Listopad- prosinec 1989, 1. díl- Události*, Praha, Doplněk, 1997

Suk, J.: *Antikomunismus před „sametovou revolucí“, v ní a krátce po ní. Komunistická strana Českoslovenka – koaliční partner nebo zločinná organizace?*- přednáška ze semináře pořádaného Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR dne 5.3. 2003. Dostupné na www.usd.cas.cz-usdwin-sem_suk.htm, 2003 a)

Suk, J.: *Labyrintem revoluce. Aktéři, zápletky a křižovatky jedné politické krize*, Praha, Prostor, 2003 b)

Šimíček, V.: *Extremistické politické strany z pohledu práva*, In: Fiala, P.(ed.): *Politický extremismus a radikalismus v České republice*, Brno, Masarykova univerzita, 1998, str. 105- 114

Zákaz propagace komunismu, Analýza Centra strategických studií, Revue politika roč. III. (XIV.), č. 2, 2005 on-line verze:
(<http://www.cdk.cz/rp/clanky/243/zakaz-propagace-komunismu/>)

2. Žurnalistické a publicistické zdroje:

Aliance znepokojených a seznamy. MF Dnes, 30. 1. 1992

Antikomunismus pro komunisty. Lidové noviny, 18.6. 1990

Co je komunismus? Prezident k novele trestního zákona. MF Dnes, 13. 12. 1991

Havel vysvětlil studentům, proč nezakázal komunisty, idnes 15. 11. 2005
(http://zpravy.idnes.cz/domaci.asp?r=domaci&c=A051114_205217_domaci_dp:)

Hledají název. MF Dnes, 30. 9. 1991

Jak odpoví KSČ? Mladá fronta, 12. 5. 1990

Koalice nechce zakázat KSČM. MF Dnes, 24. 8. 1993

Kloknerův dodatek, Respekt, roč. II., č. 36, 1991, str. 4

Komunisté i po sjezdu zůstávají komunisty. MF Dnes 14. 12. 1992

Komunisté končí. Lidové noviny, 24. 8. 1991

Komunisté nenašli odvahu změnit název strany. MF Dnes, 8. 3. 1993

Komunisté sami oslabují svou pozici ve státě. MF Dnes, 26. 10. 1993

Komunisté se zákona bát nemusí: Lidové noviny 2. 12. 2005, on-line verze
(http://lidovky.zpravy.cz/ln_domov.asp?r=ln_domov&c=A051202_102331_ln_domov_vv)

KSČ musí vracet. Lidové noviny, 12. 4. 1990

KSČ- noví lidé, nová strana? Mladá fronta, 11. 12. 1989

Mladí komunisté protestují proti zákazu. Aktuálně, 18.2. 2005
(http://aktualne.centrum.cz/domaci/clanek.phtml?id=32527&tro1164_1_4)

Názory na KSČM, Mf Dnes 3. 12. 1999

Nechtějí svobodu. MF Dnes 28. 8. 1991

Nejsou mimo zákon. Mladá Fronta 19.5.1990

Nová trika proti komunismu. Lidové noviny, 31. 10. 2005, on-line
(http://lidovky.zpravy.cz/ln_noviny.asp?r=ln_noviny&c=A20051031_000022_ln_noviny_sko&klic=209616&mes=20051031)

Novela trestního zákona. Parlamentní zpravodaj č. 10, roč.6, 2000, str. 49

ODA zvažuje v souvislosti s kosovskou krizí zákaz KSČM,
Radio Prague (vysílání ČRo do zahraničí), 28. 4. 1999
(<http://archiv.radio.cz/news/CZ/1999/28.04.html>)

Otázky Václava Moravce, 18. 12. 2005

Paragraf 260 bez závorky. MF Dnes, 5. 9.1992

Parlament postavil režim komunistů mimo zákon. MF Dnes, 10. 7. 1993

Pěcha jako důkaz svobody. BBC, 9.10. 2003 on-line:
(http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2003/10/031009_analyza.shtml)

Pětice osobností vyzývá k přerušení komunikace s komunisty, Lidové noviny 3. 12. 1999

Podle očekávání vláda nechce výslovný zákaz propagace komunismu. Aktuálně, 9.11.2005:
(<http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=1266>)

Podpora Dr. Sokola. Lidové noviny, 24.4.1990

Poslanci schválili prováděcí zákon referendu. Novinky, 19.10.2005. Dostupné na:
(<http://www.novinky.cz/domaci/67745-poslanci-schvalili-obecne-referendum.html>)

Proč KSČM nemění svůj název? Naše pravda. Týdeník komunistů otevřený celé levici, 31. 1. 1991

Pravice: Za třídní nenávisť trest. MF Dnes, 1. 7. 2000, on-line verze
(<http://mfdnes.newtonit.cz/default.asp?cache=519725>)

Prokurátor názor nezměnil. Mladá Fronta, 19. 4. 1990

Prohlášení KC OF. Lidové noviny 20. 4. 1990

Puč, který stmelí lid. Michael Kocáb: *Co ukázala sovětská krize?* MF Dnes, 22. 8. 1991

Rozruch kolem komunismu. Poslanec Svoboda zahájil hladovku. MF Dnes, 12. 12. 1991

Svoboda je v KSČM zřejmě nepohodlný. MF Dnes, 22. 3. 1993

Syn místopředsedy KSČM volá po zákazu komunistů, on-line verze:
(http://lidovky.zpravy.cz/ln_noviny.asp?r=ln_noviny&c=A20051011_000007_ln_noviny_sko&klic=209333&mes=20051011)

Týden ve FS, Respekt, roč. 2, č. 50, 1991, str. 3

Události, komentáře, 17.11.2005

Vágní slovo „komunismus“. MF Dnes 18. 12. 1991

V levé části politického spektra vzniká nový subjekt. Konzervativci v KSČM porazili reformátory. MF Dnes, 28. 6. 1993

V parlamentu žádný med. Mladá fronta, 19. 4. 1990

Vyklidí KSČ do 30. dubna hlavní město Prahu? Přípis prokurátora Sokola. Mladá Fronta, 18.4.1990

Zákaz nikdo nechce. Co s komunistickou stranou? MF Dnes, 27. 8. 1991

Zakázat KSČM? Jste normální? Respekt, roč. 15., č. 50, 2004, str. 3

Zákon proti komunismu neprošel, MF Dnes 6. 4. 2000, dostupné na:
(<http://mfdnes.newtonit.cz/default.asp?cache=9365>)

Zastupitelé Brna konečně přijali spornou vyhlášku. MF Dnes, 15. 2. 1995

3. Primární zdroje:

Bohemianews (<http://www.free.cz>)

Centrum pro výzkum veřejného mínění (<http://www.cvvm.cas.cz>)

E-mailová odpovědi JUDr. Tomáše Sokola na prosbu autorky bakalářské práce o vyjádření se k tehdejší události.

Haló noviny, dostupné na <http://www.kscm.cz>

Klub angažovaných nestraníků (<http://www.kan.cz>)

Komunistická strana Čech a Moravy (<http://www.kscm.cz>)

Komunistický svaz mládeže (<http://www.ksm.cz>)

Konfederace politických vězňů (<http://www.kpv.cz>)

Nález Ústavního soudu ČSFR, sp. zn. Pl. ÚS 5/92

Nález Ústavního soudu č.120 str.369, 294/1996 Sb.

Nález Ústavního soudu č.46 str.379, 202/1996 Sb.

Nález Ústavního soudu č.20 str.165, 109/1996 Sb.

Nález Ústavního soudu č.6 str.39, 28 /1999 Sb.

Nález Ústavního soudu č.47 str.387, 19/1996 Sb.

Nález Ústavního soudu č.34 str.277, 125/1996 Sb.

Občanská demokratická stran (<http://www.ods.cz>)

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky (<http://www.psp.cz>)

Původní internetové stránky SPR-RSČ, nyní dostupné na:
<http://www.mujiweb.cz/www/sprbrno/>

Sedmička 4. 12. 2005

Senát Parlamentu České republiky (<http://www.senat.cz>)

Společnost slušných krajanů (<http://www.freewebs.com/vanek>)

Trikem proti komunismu (<http://dekomunizace.cz>)

Unie svobody-Demokratická unie (<http://www.unie.cz>)

Vláda České republiky (<http://www.vlada.cz>)

Zákon č. 15/1990 Sb.

Zákon č. 557/ 1991 Sb.

Zákon č. 424/1991 Sb.

zákon č. 405/2000 Sb.

Zákon č. 83/1990

Zrušme komunisty (<http://www.zrusmekomunisty.cz>)

9. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Petice Zrušme komunisty! (dostupné na www.zrusmekomunisty.cz)

Poslanci! Senátoři!

My, níže podepsaní občané České republiky, prohlašujeme: Komunisté v naší zemi jsou stejným ohrožením demokracie, jako byli kdysi nacisté. Patnáct let po listopadu 1989 usilují o získání moci, aniž by alespoň vyjádřením lítosti a omluvou přispěli k tomu, aby se náš národ vyrovnal se svou komunistickou minulostí. Nezřekli se symbolů a názvu, které pro tisíce občanů znamenaly smrt a pro statisíce vyhnání, ztrátu svobody, majetku, půdy či zaměstnání nebo zákazy studia. Trvá-li KSČM na názvu „komunistická“, trvá tím na třídním boji, diktatuře proletariátu a omezení vlastnických práv občanů jako na ideologii, kterou je třeba uskutečnit v praxi. Pak je nutné požadovat její vyloučení z demokratické soutěže politických stran. S úctou k památce zničené země a statisíců zmarněných životů žádáme poslance a senátory, aby přijali právní normu, která by zakázala propagaci nacismu, komunismu a fašismu v názvech a programech politických stran. Vyzýváme Vás, ve jménu budoucnosti, zakažte symboly diktatury!

Č.	PŘÍJMENÍ JMÉNO	POVOLÁNÍ	ADRESA	PODPIS
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				

Petiční výbor: Pavel Bobek, Jakub Jareš, Ladislav Smoljak, Jan Urban
Petiční archy, ať už částečně či plně podepsané, zasílejte laskavě na adresu:
Jaromír Štětina, Senát Parlamentu ČR, Valdštejnské nám. 17/4, 118 01 Praha 1

Stop komunismu

Jsme mladí lidé, kteří nemají politické ambice, ale máme strach. Když byla v roce 1989 "sametová revoluce", byly jsme ještě děti. Během patnácti let našeho dospívání jsme se postupně dozvěděli fakta o čtyřicetileté vládě komunistické strany v naší zemi. O vládě, která zničila naši zemi jak stránce ekonomické i morální. Naučila občany pouze lhát a krást. Tyto fakta jsme měli možnost čerpat z televizních dokumentů, z literatury faktu a z vyprávění našich rodičů. Ve školách nás to nenaučili a tato situace trvá dodnes.

Osnovy dějepisu základních a středních škol končí rokem 1945. Porevoluční ministři školství (bylo jich osm) nebyli schopni upravit osnovy a změnit tento stav. Současná ministryně školství, Petra Buzková, prohlásila, že dějepis je předmět nepotřebný! Pak se nemůžeme divit, že středoškolský student na otázku, co mu říká datum 21.8.1968, či kdo to byl Rudolf Slánský, není schopen souvisle odpovědět. Neznalost mladých lidí novodobých dějin tak lehce způsobí jejich vstup do KSČM. Fakt, že zakladatelem koncentračních táborů byl V.I. Lenin, jim není znám, a tak se stanou nevědomky součástí strany se zločineckou minulostí. Komunistická strana se za své zločiny nikomu neomluví, nikdo nebyl potrestán a dodnes se hlásí k internacionále a tím pádem i k Leninovi a Stalinovi!!!

Padesát let posloucháme zpovědi nacistických vězňů o hrůzách zažitých v koncentračních táborech. Po II. Světové válce byla ve všech civilizovaných zemích nacistická strana postavena mimo zákon a její propagace se stala trestnou. Fašističtí zločinci byli potrestáni a dodnes se trestají. Počet obětí komunismu několikanásobně převyšuje počet obětí fašismu. Pokud tedy mluvíme o obětech komunismu, mluvíme o stamilionech obětí po celém světě. Komunistická strana je srovnatelná, ne-li horší, se stranou fašistickou.

Kdy budeme mít možnost veřejně vyslechnout zpovědi vězňů komunistických pracovních táborů: Kde například skončilo plno českých letců z Anglie? Kdy bude veden veřejný proces s lidmi, kteří je mučili, podlomili jim zdraví a lidskou důstojnost? Za naprosto obdivuhodnou považujeme chuť a sílu těchto politických vězňů demonstrovat v dnešní době proti přítomnosti komunistických zločinců ve vládním aparátu. Vyjadřujeme jim velký obdiv a považujeme za svou povinnost udělat vše proto, aby byli viníci potrestáni a my všichni se jim mohli podívat do očí. Vždyť vědět o něčem takovém a nechat to jen tak, je v podstatě spoluúčast.

Možná, že viníkům těchto zločinů je dnes okolo sedmdesáti až osmdesáti let a mnoha lidem může přijít nehumánní, zavírat lidi na sklonku jejich života do vězení. Jediný dosud potrestaný viník, Karel Hoffmann, byl odsouzen na čtyři roky. Nepůjde však do žádného pracovního lágru, kam by šel v padesátých letech, ale do ústavu se speciální péčí pro "nezařaditelné vězně". Pokud na jedné straně je prokázána vina, měl by následovat trest.

Kdyby byly zítra volby, KSČM by byla druhá nejsilnější strana v parlamentu. Velký podíl na tom má naše lhostejnost. Účast ve volbách je nízká a sto procentní disciplinované voliče má právě KSČM. Polistopadová politika většinu lidí znechutila a jejich postavení vůči zemi, ve které žijí, je velmi pasivní. Nečekejme, co naše země udělá pro nás, ale přemýšlejme, co my můžeme udělat pro ni. Je jistě lepší zaměřit svou pozornost na výkony našich sportovců, než ji věnovat politice. Národní hrdost se v nás probouzí pouze v případě, když naši fotbalisté či hokejisté vyhrají důležitý zápas, ale máme-li jít volit poslance do Evropského parlamentu, zmocní se nás lhostejnost a komunisté opět triumfují. Když Česko hledá superstar, hlasujeme jako o závod, máme-li však změnit svým hlasem politický chod v zemi, máváme rukou "stejně je to jedno" a pouze nespokojeně vykřikujeme.

Touto cestou bychom rádi prolomili lidskou lhostejnost, protože situace se stává kritická. Například přítomnost pana Přibyla v čele vládního úřadu je značně alarmující. Jak je možné, že dnešní politici si do tak vysokých funkcí vybírají bývalé komunistické příslušníky, když vždy slibují, že s komunisty se paktovat nebudou!?! Trvá to od listopadu 1989. Byla snad nějaká dohoda mezi komunisty a Občanským fórem, o které nevíme? Pokud ano, požadujeme zveřejnění této dohody! Vůbec nechápeme, proč například v Maďarsku po změně režimu měli komunisté zákaz podnikání a nemohli disponovat se svým nakradeným majetkem. U nás se nic takového nestalo...

Narazili jsme na neochotu médií veřejně oslovit národ a to jak v tisku, televizi i v rozhlase. Jestliže nemáme za sebou zástup slavných osobností, je náš názor přehlížen a šance na úspěch nulová.

Karel Čapek ve třicátých letech minulého století ve svém fejetonu "proč nejsem komunistou" napsal: "Komunismus není o pomoci, ale o moci, nenávisť, neznalost, zásadní nedůvěra - to je psychický svět komunismu." Komunistická genocida proběhla v mnoha zemích, má na svědomí přes 200 milionů lidských životů.

Naléhavě žádáme o postavení komunistické strany mimo zákon a její zařazení mezi zločinecké organizace

Praha 21 srpna 2004

Petiční výbor občanů:

František Čachotský, 25 let Klára Hanušová, 25 let Jaroslav Hanuš, 22 let

Karolína Kaiserová, 21 let

Bára Hanušová, 18 let

Katedra politologie

FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

MASARYKOVY UNIVERZITY v BRNĚ

Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
tel: +420 – 549 49 5143, fax: +420 - 549 49 1920

Posudek vedoucího bakalářské diplomové práce

Název práce: Pokusy o zákaz KSČ (KSČM) a zákaz propagace komunismu po roce 1989

Autor: Eva Kneblová

Vedoucí: Doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, PhD.

Autorka Eva Kneblová se ve své bakalářské práci zaměřila na aktuální problematiku pokusů o zákaz komunistické strany a propagace komunismu v České republice po roce 1989. Vychází přitom především z teorie sítí (tj. z podoblasti policy analysis) a částečně i z teorie extremismu. Práce obsahuje cenný historický přehled pokusů o antikomunistická opatření i typologii aktérů, kteří chtěli zakázat KSČM anebo usilovali o zákaz propagace komunismu. Je škoda, že závěr je poměrně krátký a neshrnuje zjištěné výsledky. Práci však s ohledem na náročnost zpracování daného tématu a nespornou autorčinu invenci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit výborně.

Miroslav Mareš, 3. 1. 2006

Katedra politologie
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ
MASARYKOVA UNIVERSITA v BRNĚ
Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
Tel: 549 491 911, Fax: 549 491 920

Oponentský posudek bakalářské práce

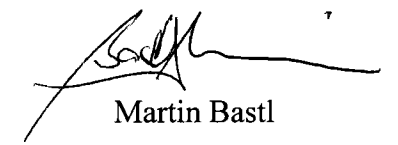
Kneblová, E.: Pokusy o zákaz KSČ (KSČM) a zákaz propagace komunismu po roce 1989

Autorka se zabývá v českých podmínkách opakovaně aktuální otázkou – snahami o zákaz komunistické strany.

Při zpracování tématu zvolila relativně originální přístup vycházející z teorie politických sítí. Práce je dle mého soudu po obsahové stránce dobrá, po formální bych ocenil i její strukturu, která je spíše nadstandardní.

Je zřejmé, že při rozsahu, který je jí coby bakalářské práci předurčen, není možné, aby byla vyčerpávajícího charakteru. Přesto mne napadá kupříkladu u typologie antikomunismu, proč autorka nezmínila mezi antikomunisty krom demokratických pravicových stran i přímo nedemokratická pravicová uskupení a jednotlivce – obvykle také ostře antikomunistické. Je to proto, že je považuje za politicky irelevantní nebo měla jiný důvod?

Závěr práce mohl být o něco delší a zjištěné výsledky mohly být shrnuty a více zdůrazněny, nicméně v zásadě proti práci kolegyně Kneblové nemám žádné výraznější výhrady a navrhuji hodnocení výborně.

Martin Bastl